תלמוד בבלי · אחרונים · יד דוד

יד דוד על מועד קטן

רבי יוסף דוד זינצהיים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יד דוד על מועד קטן

רבי יוסף דוד זינצהיים

מקור הטקסט: פנינים · רישיון: GNU FDL 1.3

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יד-דוד-על-מועד-קטן/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 7
דף ג: 7
דף ד. 9
דף ד: 10
דף ה. 11
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 14
דף ז. 16
דף ז: 16
דף ח. 17
דף ח: 19
דף ט. 20
דף ט: 20
דף י. 22
דף י: 23
דף יא. 23
דף יא: 24
דף יב. 25
דף יב: 27
דף יג. 27
דף יג: 29
דף יד. 29
דף יד: 33
דף טו. 34
דף טו: 34
דף טז. 36
דף טז: 36
דף יז. 37
דף יז: 37
דף יח. 39
דף יח: 39
דף יט. 40
דף יט: 41
דף כ. 42
דף כ: 43
דף כא. 44
דף כא: 44
דף כב. 45
דף כב: 46
דף כג. 47
דף כג: 48
דף כד. 49
דף כד: 51
דף כה. 52
דף כה: 53
דף כו. 53
דף כו: 56
דף כז. 57
דף כז: 58
דף כח. 58
דף כח: 60
דף כט. 60

דף ב.

מסכת מ"ק פרק ראשון

השגות הראב"ד לבעל המאור תמים דעים סימן רמ"ד:

השתא י"ל ממעיין שיצא בתחלה כו' אמרת משקין כן נראה דגריס בהליכות עולם דף ל' וא"כ הקושיא כיון דתני מעיין שיצא מכ"ש מעיין שלא יצא מתחלה וע"ז קשה לו דכה"ג מצינו בש"ס טובא דתני בבא דסיפא אע"ג דפשיטא הוא ותירץ מיהא היכא דמצינו טעם אומר עליו טעם אבל ביבין שמועה שם כתב דבנוסחאות ישנות לא גרסינן אמרת אלא השתא ממעין שיצא בתחלה משקין כלומר דמשקין שיצא בתחלה גופא יתורא הוא דהא מסיפא שמעינן מדאמרינן אין משקין לא ממי גשמים ולא ממי קילון מכלל דכל מעין משקין ממנו ע"ש אמנם זה יצדק למאן דסבר דאין משקין ממי גשמים ומי קילון רק אמועד קאי ולא אשביעית כמ"ש הריטב"א אמנם מאן דסבר דאמועד ואשביעית קאי לא יצדק הגירסא שכתב ביבין שמועה דאי הוה תני אין משקין במועד ובשביעית ממי גשמים ומי קילון היה מקום לומר דמעין דוקא בשביעית מותר אבל במועד הכל אסור ותני מי גשמים לרבותא דאפ"ה בשביעית אסור:

אימר דשמעת ליה לר"א הרווחא דלאו טריחא במקום פסידא מי שמעת ליה לקמן דף וי"ו תנן זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד וכתב הרמב"ם בחבורו פ"ח די"ט ה"ד הטעם מפני שהם צריכים מים רבים ויבא לידי טורח יותר וכ"נ בפירוש המשנה שלו ולפ"ז קשה דהוי ליה לאוכחי מהא דראב"י דטירחא במקום פסידא אסור ולמה לי לאוכחי מר' יהודה וכן מצאתי שהקשה בלחם שלמה הנדפס אצל בית דינו של שלמה ונ"ל דאיכא חילוק בין טירחא לטירחא והתם איכא טירחא יותר מדאי וזה שכתב הרמב"ם ויבא לידי טורח יותר ועיין בראשון לציון שם:

רש"י לא ישקה השדה כולה בבית הבעל מיירי ואפ"ה מושכין המים מאילן לאילן כיון דלא הוי טירחא כלל שכבר החריצין עשוין. ועיין בריטב"א כאן ולקמן ובתי"ט לקמן ושושנים לדוד:

רשי' שחרבה ממעיין זה כו' דהא ר"א ב"ע לא שנא חרב מעיינה ממעיין שיצא בתחלה. דברי רש"י מגומגמים ותו דדברי רש"י סותרים למה שכתוב לקמן בסמוך דראב"ע לא אסר אלא במעיין שיצא בתחלה כמ"ש מהרש"א איברא דמ"ש מהרש"א דכן משמע מהגמרא אדרבה מהגמרא משמע להדיא דוקא ממעיין שיצא בתחלה אסור ראב"ע שכן אמרינן לא שנא חרב מעיינה ול"ש לא חרב מעיינה מעיין שיצא בתחלה לא ומשמע דוקא מעיין שיצא בתחלה זמן מה וחרב או לא חרב ויוצא עדיין בזה אסור משום אתי

לאנפולי אבל ממעיין ישן לא ולולא דמסתפינא ה"א שדברי רש"י הפוכים ומ"ש רש"י ממעיין שיצא בתחלה נכתוב חוץ למקומו וצ"ל אחר תרווייהו אסר וא"כ דברי רש"י כדברי הגמ':

תוס' ד"ה משקין. עיין ליקוטי הרמב"ן כ"ב כ"ג:

תוס' ד"ה עיף ויגע. עיין בתי"ט. ובזרע יצחק:

דף ב:

אימר המנכש כו' במגילת ספר לאוין דף ח' ע"ג הקשה דהא רב יוסף גופיה קאמר בפרק כלל גדול האי מאן דקטל אספתא חייב שתים משום קוצר ומשום נוטע וגם אביי למה לא הקשה לרב יוסף מדידי' גופא ולזה יש לומר משום דרצה להקשות גם ארבה לפיכך הביא המימרא דזומר וצריך לעצים אבל קושיא הראשנה קשה ונ"ל משום דגבי אספסתא וודאי דכן הוא הדרך דהרוצה שיגדל אספסתא שלו קוצרו אע"ג שאין צריך כלל לאספסתא שקוצר וזורקו לאיבוד (וא"כ אין חייב אפשר משום קוצר לדעת קצת דעות) וא"כ עיקר מלאכת הנוטע גבי אספסתא כן הוא ולפיכך אף שצריך לאספסתא ועושה משום קוצר חייב ג"כ משום נוטע אבל גבי מנכש ומשקה מים בוודאי אין דרך החורש בכך שדרך הרוצה לחרוש שחורש כמו שדרך לחרוש ולא לנכש ולהשקות מים ולפיכך אע"פ שבאמת מרפי ארעא סבר רב יוסף דלא מחייב משום חרישה ולפיכך הקש' מזומר וצריך לעצים דגבי עצים נמי אין דרך לנטוע בכך כי עיקר הזמירה הוא משום צריכת העצים ואפ"ה חייב משום נוטע אע"ג דאין דרכו בכך וא"כ הכי נמי אמנם רב יוסף לא חש לזה וסבר דגם בעצים דרך נטוע כן היא והרמב"ם בפ"ח מהלכות שבת פסק דמשקה מים חייב משום זורע וכתב הרב המגיד שפסק כרב יוסף והקשה בכ"מ דהא לעיל מזה כתב דמנכש חייב משום חורש והיינו כרבה ונראה דזה שאמר כאן המנכש היינו שזורק מה שמנכש דומי' דמשקה מים שאינה נהנה ממנו אבל במנכש שנהנה ממנו הוי חורש נמי אלא שקשה דא"כ בוודאי הוה קוצר. ועיין במרכבת המשנה להר"א אלפאנדרי ובכנסת יחזקאל סימן צ"ט. ועיין בשער המלך ח"ג דף ס"ו ובמגילת ספר דף ח' ודף קנ"ד בארוכה צרור החיים דף ל"ו. מרכבת המשנה פ"ח דשבת ה"י:

המנכש והמחפה בכלאים. לימודי ה' ל' ע"ד כנסת יחזקאל סימן צ"ט:

המקיים כלאים. פרי עץ חיים כ"ו ע"א:

אין לי אלא זורע מקיים מניין. יבין שמועה ס"ט ע"ב קרית מלך רב ח"א כ"ט ע"ג:

אלא שביעית כו' זריעה וחרישה בשביעית מי שרי וכתב רשי' הרי כבר נאמר בחריש ובקציר תשבות ומקשה בתועפת ראם דמאי מקשה הגמרא דילמא כמ"ד בחריש ובקציר לשבת אתא ובאמת לרשי' י"ל דלכ"ע חרישה וקצירה בשביעית מדאוריית' אסורא והא דהבי' רשי' קרא דבחריש ובקצי' תשבו' משום דהוא פשוט אלא אפי' להסוברי' דחריש' שרי מן התורה בשביעי' כמ"ש הרמב"ן במכות ואפשר כן דעת התו' והארכתי בזה בר"ה דף ט' עכ"פ שפיר מקשי מי שרי דהא עכ"פ אסור מדרבנן דבזה אין חילוק אמנם וודאי נר' דסוגי' דהכא אזלא כמ"ד חריש' דאוריית' מדמשני בשביעי' בזה"ז ורבי היא וכ' רשי' משום פסיד' שרי משמ' דלהמקשן הוה סבר דאוריית' היא ואפי' משום פסיד' אסור דאי מדרבנן לא הוה צ"ל רבי היא אלא דשרי משום פסידא ולהכי קשי' לי' להגמ' דלמ"ד דאוריית' איך יחלק על רבה ורב יוסף. ועיין בגיטין ל"ו ד"ה בזמן ושוב מצאתי כן בשער המלך אלא שהוא בא להוכיח דמ"ד אינו לוק' ס"ל דאסור מדרבנן דאל"כ לא מקשי מידי דמשום פסידא שרי ולע"ד הגמרא לא רצה לאוקמי' רבה ור"י כמ"ד אינו לוק' ועיין בתו' דף ג' ע"ב ד"ה שהרי ובריטב"א שם:

דשביעית בזה"ז דרבנן. עיין ע"ז נ' ד"ה ומשקין:

בב' שמיטות. עיין מגילת ספר לאוין קמ"ט ע"ד נחפה בכסף כ"ז ע"ב. שער המים ח' ע"א וע"ב:

אפי' תימא רבנן. שער המים ח' ע"ב:

אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא. שבת ס"ח ד"ה כוורת:

רשי' ד"ה אף המקיים. ע' בשער המלך ח"ג דף כ' וע"ש בדף י"ט שהאריך בסוגיא זו ובסוגיא דמכות וראיתי שהקשה כיון דהרמב"ם פסק דהחורש בשביעי' אינו לוקה א"כ הא דקתני יש חורש תלם אחד צריך לאוקמיה בחורש ומחפה דחייב משום זורע וכרב יוסף ולדעת הכ"מ דהרמב"ם פסק כרבה דחורש ומחפה אינו חייב משום זורע רק משו' מקיי' ק' ואפש' לומר דבמחפ' אין מחלוק' ולכ"ע חייב משו' זורע דהרי לא מצינו דרבה ור"י נחלק בכאן ומה שאמר כאן בג' מה טעם המנכש והמחפה לוקה משום מקיים לא קאי אלא אמנכש ומחפה אגב גררה נקטה דבמחפה אין מחלוק' דחייב משום זורע. ועיין מגילת ספר לאוין קנ"ג ע"ג ק"מ ע"א שונה הלכות דף ל"ח. קרבן אליצור קנ"ג קנ"ד ק"ס:

רש"י ת"ל כלאים. יבין שמועה דף ס"ט:

תוס' ד"ה כחו דר"מ דמיקל יבין שמועה כ"ט ע"ב:

תוס' ד"ה חייב שתים. עיין במהרש"א ומה שכ' עליו בזרע יצחק ומה שכתבו בסוף דבריהם דלהכי אמר קשיא ולא תיובת' דכיון דלאו תנא הוא ולא חשיב עליה כ"כ ופליגי

עליה והקשה ביצחק ירנן דף מ"ט דהא עכ"פ ק' מר' יוסף גופי' דאמר האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים וכן הקשה בקהלת יעקב דף ט' ע"ב ונראה דמטעם זה פסק בסמ"ג דף ב' דחייב שתים וכן נראה מדברי הריטב"א דדמיא למאן דקטל אספסתא והוי מצי להקשות מהא ולפמ"ש לעיל דמי למאן דקטל אספסתא דעיקר המלאכה גבי אספסתא כן הוא אבל זמירה לאו עיקר מלאכת נוטע גבי אילן א"ש להתוספות די"ל דפליגי על זומר אבל גבי אספסתא מודו:

דף ג.

מכדי זמירה בכלל זריעה. ע' ר"ה ט' ד"ה שהרי. מנחות פ"ד ד"ה שומרי:

זריעה בכלל היתה ולמה יצאה וכו' וקשיא א"כ כל הני דכתב רחמנא ל"ל ואפי' קציר' וצ"ל ללאוי יתירא כמ"ש התו' ומיהו משמע דלא כתבו כן אלא למ"ד לוקה ולא על זמירה ובצירה אבל לפ"ז הא בלא"ה צ"ל כן דגם קצירה גופיה ל"ל ועי בדברי אמת בקונטרסי' דף מ"ח ע"ב ולא הבנתי כוונתו:

כלל בעשה ופרט בל"ת אין דנין בכלל ופרט יבין שמועה מ"ט יתר הבז מ"ב ע"ד שבת ע' ד"ה ועל כולן:

רש"י אין דנין אותו בכלל ופרט יבין שמועה מ"ט. יתר הבז מ"ב:

תוס' ד"ה אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל כו' עיין מהרש"א שהקשה כיון דהתוס' ל"ג כלל בתרא דלכ"ע לא הוי אלא כלל ופרט א"כ איך קאמר בסמוך יכול ילקה על חרישה דאתא מכלל ופרט וכלל ע"ש ולדעתי פשוט כשם דהתו' לא גרסי הכי וכללא בתרא כן לא גרסי לקמן אלא גרסי כלל ופרט ועיין יבין שמועה ויתר הבז ובדברי אמת בקונטרסים דף מ"ח:

בשדה לבן עד הפסח. עיין ר"ה ט' ד"ה ומותר לקיימן:

דף ג:

ובשדה האילן עד העצרת ובה"א עד הפסח. במשנה ליתא לדברי ב"ה וגם בתוספתא ליתא וגם לא ידעתי לו מקום דהא מבואר בירושלמי דר"ש אליבא דב"ש וב"ה אמר דלא נחלקו בזה ולר"מ דסבר דנחלקו הוא אמר עד שתכלה הליחה ותו דבמאי מיירי אי בשדה הלבן גם ר"ש אמר עד הפסח ואי בשדה האילן ה"א בפ"א דשביעי' אפילו לר"מ עצרת לכן נר' דצריך למחקו וע' במרש"א בתו':

ר"ג וב"ד נמנו על שני פרקים הללו. מכריע סי' נ"ט עיין ר"ה ד"ה ור"ע. מנחות כ"ו ד"ה זכר למקדש:

כך התנו בניהם כל הרוצה לבטל יבוא ויבטל והקש' בהליכו' אלי אות קס"ח דא"כ מאי מקש' בע"ז ל"ו דאיך יכול ר"י הנשיא לבטל גזירת השמן דאימר כך התנו ולע"ד הגמרא וודאי לא מתרץ כן מצד עצמו אלא במקום שהי' ידוע להם שכך התנו. ועיין לשון לימודים חא"ח דף ב' ע"ג:

רשי' תקנתא דשמאי והלל דר"ש דאמר כו' והוא ע"פ הירושלמי דר"ש סבר דאף בשדה אילן לא נחלקו ב"ה וב"ש אלא דכ"ע סבירא להו בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד עצרת ודוקא ר"מ סבר דנחלקו:

תוס' ד"ה ר"א כו' וליה לס"ל כו' אלא דלוקין. ואין להקשות א"כ לר' יוחנן דלא מוקי אלא לתוספות שביעית ולא בחרישה נמי ס"ל דלוקין א"כ כ"ע ס"ל דלוקין וזה אי אפשר הא חד מהם עכ"פ ס"ל דאין לוקין י"ל דר' יוחנן באמת ס"ל דאין לוקין ואפ"ה לא ניחא לאוקמיה בריית' בהכי דתוספות שביעית הוי חידושא טפי ובשער המלך ח"ג דף ל"ד הקשה דאיך אשתמוט מנייהו דבעלי התו' הירושלמי ומביא הכ"מ דר' יוחנן סבר דאינו לוקה וא"כ איך בתרוצם השני כתבו דר"א סבר אין לוקין וא"כ רבי יוחנן סבר לוקין והוא היפך ירושלמי ולענ"ד לא קשה דהא אף לתרוצים ראשון וכמו שהוא פשו' בש"ס דילן עכ"פ לא מסיימי מי הוא שאמר דלוקין ומי הוא שאמר דאין לוקין והרי הירושלמי אמר דר"י סבר דאין לוקין ובע"כ דתלמודא דידן חולק על הירושלמי וא"כ אף אנו יכולין לומר דתלמודא דידן סבר דמסיימי וג"כ היפך הירושלמי דר"י סבר לוקין ור"א סבר אין לוקין וגם הריטב"א כתב לחד תירוצא דר"י סבר לוקין ומה שהקשה עוד שם בשער המלך דר' יוחנן גופי' סבר עשר נטיעות הל"מ וא"כ צ"ל אם הוא סבר דאינו לוקה דלית לי' הלכ' למש' מסיני כבר הקשה הרדב"ז בלשון הרמב"ם סימן קצ"ו והעלה דשלשה מיני חרישה יש ויש חרישה דאסורה וודאי מן התורה ולזו איצטרכה הל"מ וכן דעת מהר"י קורקס עיין עליו. ועיין על התוס' ויבין שמועה דף יו"ד:

תוס' ד"ה עד עצרת דהיינו יותר בירושלי' קאמר דפעמים פחות ופעמים יותר ואפ"ה לא קחשיב בקולי ב"ש וחומרי ב"ה דלפעמים אינו יפה עד עצרת ונמצא ב"ש מחמיר מב"ה מיקל ועיין במהרש"א:

תוס' ד"ה ניסוך המים כו' אסמכתא בעלמא עיין בריש תענית דשם איכא מחלוקת חד אמר ניסוך המים בשני מכח הך דרש' דכתי' בשני וחד אמר בשביעי וחד אמר כל שבעה או כל שמנה והסוברים דכל שבעה או שמנה לא נפקא להו מהך דרשא אלא הלכתא גמירי להו וא"כ לכאורא לא מקשי התוספות מידי דהא הדורשים ונסכיהם לס"ל הל"מ וצ"ל דהתוספות קשה להו דבהל"מ אין כאן מחלוקת ובע"כ צ"ל דכ"ע ס"ל הל"מ ורק

קרא אסמכתא להני תנאי דהוה בשני או בשביעי והוא כעין ראי' לדבריהם אבל וודאי סברי דהל"מ כך הוה ועיין בזבחים דף ק"י בלימודי ה' דף כ"ד ע"א. וביצחק ירנן דף ק"י כתב שהתוספות מערבים דעות חלוקות ולא ידעתי למה קרא זו עירבוב אלו הי' התוספות כותבים ניסוך כל שבעה הי' עירבוב דהנך תנאי דלמדו מנסכיהם לס"ל כל שבעה אבל התוספות קשיא להו על הנך תנאי גופא כיון דהלכה היא למה צריך קראי ואם נימא דקראי באיזה יום הי' א"כ הלכה לא צריך מיהו בירושלמי ריש פרק לולב וערבה קאמר להדיא דלא כר"ע דדריש מנסכיהם וכבר תמה שם בקרבן העדה על התוספות מההיא ירושלמי ועיין מגילת אסתר דף ו' ז'. ובקנאת סופרים דף ב':

תוס' ד"ה שהרי כבר נאמר. עיין בשער המלך י"ט ע"ב ובר"ה י"ט ד"ה שהרי ובמ"ש שם. ועיין בחידושי הריטב"א כאן:

מה חריש רשות. עיין שבת ע' ד"ה ועל כולן:

דף ד.

יצא קציר העומר שהוא מצוה לר' יוחנן דאמר דהוה הלכה א"כ בע"כ צ"ל דס"ל כר"י ולא כר"ע דס"ל דקרא אתא לתוספות שביעית כי הוא סבר דתוספות שביעית לאו דאורייתא אלא וודאי סבר כר' ישמעאל דיצא קיצור העומר וסבר שקצירת העומר דחי שבת והקשה בדברי אמת בקונטרסים דף י"ג ע"א דהרי ר' יוחנן סבר הלכה כסתם משנה וסתם משנה במנחות דנקצר ביום כשר וא"כ אינו דוחה שבת ואע"ג דסתמא דמגילה דמצותה דוקא בלילה מ"מ ההיא סתמא דמנחות עדיפא שהוא במקומו וע"ש ולע"ד כיון דר"ג ובית דינו סברו כך ועבדו הלכה למעשה שבטלום משום הכי סמך ר' יוחנן על הך סתמא דמגילה וודאי אלו לא הוה לן שום סתמא בע"כ היינו מוכרח לר"י לפסוק כסתם משנה אמנם כיון דיש לנו סתם אחר כיון שראינו שר"ג סבר כן תפס לו ר' יוחנן כן שאין זה סותר מה שאמר הלכה כסתם משנה ואע"ג דמן הסברא הי' לנו לומר סתמא בדוכתיה עדיפא בכי ה"ג לא אמרינן כן. ועיין בראשון לציון שהאריך וכתב בדרך אחר:

ר' יוחנן אמר ר"ג וב"ד מדאורייתא בטל קשה דהגמ' סידר ר"י אחר רב נחמן בר יצחק ותו דלעיל קאמר דר' יוחנן אשתומם כשעה חדא ולמה לא השיב כן שמצא לימוד מדאורייתא ולכן נראה קצת דר' יוחנן זה אינו ר' יוחנן סתם המוזכר לעיל אלא רבי יוחנן אחר בתראי:

אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון. עיין ע"ז נ' ד"ה ואין מתליעין. מרכבת המשנה ח"א פ"ז די"ט ה"ב:

מדליין לירקות כדי לאכלן ואם בשביל ליפותן. עיין לקמן וי"ו ד"ה שרי לתרבוצי:

תוס' ד"ה אלא אמר רב נחמן כו' משום דלכאורא משמע דתירוץ ר"נ ב"י קאי למאי דהקשה הגמ' על רב יצחק דאמר דהלכתא ל' יום לפני ר"ה ועל זה מקשה הגמרא דקרא הוא כיון דהוה תוספות מסתמא הם ל' יום ועל זה תירץ רנב"י דהלכתא לא הוי רק לילדה וא"כ לא שייך אלא כיון דלא הוה תירץ קודם לזה ולהכי כתבו דתרוצא דרנב"י קאי אקושיא דלעיל איך ר"ג וב"ד יוכלו לבטל וע"ז תירץ רנב"י דהלכתא לילדה וקראי לזקנה דהיינו לפי אומד יהי' תוספות ולא ל' דוקא וחכמים הוסיפו עד הפסח ועד עצרת אמנם יש שלא בחרו בזה ומחקו אלא כתבו התוס' דא"צ ועיין מהרש"א:

תוס' ד"ה אי מה להלן. ועיין בר"ה ט' ד"ה ור"ע ששם נרא' מדבריהם שלר"ג אין תוספות כלל לשבת מן התורה מיהו כתבו שם נמי כמו הכא שיש תוספות מעט:

תוס' ד"ה אלא אמר רב אשי כו' כלומר דוודאי מדאורייתא כו' נראה דסברי כמ"ש הריטב"א לחד פרושא דמה שאמר רבי יוחנן מדאורייתא היינו דאותן ל' יום דאורייתא ביטל נמי ולא כדהוו' סבר מעיקרא דרק התוס' מפסח או מעצר' ביטל (ואע"ג דכתב הריטב"א שלפ"ז ל"ג מדאורייתא אלא דאורייתא אפשר באמת כן צ"ל בלא מ') וכתבו השתא דגם לתירוץ זה כן הוא דאותן ל' יום בטלו ולא מטעם דאמר ר יוחנן אלא משום דסבר כרבי ישמעאל ודקדק דומיא דנסוך המים:

דף ד:

זבלו מוכיח עליו. וכתב רשי' שזבלו שמניח לשם מוכיח עליו דלאו משום עודר הוא ויש לדקדק למה כתב רשי' שזבלו שמניח לשם דהיינו אחר החפירה ולמה לא כתב שזבל שמונח כבר שם דהרי אמר הי' לו דבר מועט מוסיף עליו והולך ראב"ע אוסר עד שימיק משמע דיש שם כבר דבר מועט ונימא דזה מוכיח ואפשר דסבר רשי' דדוקא לת"ק דמתיר בלא חפיר' אזי מותר דוקא הוספה כשיש שם דבר הא בלא"ה לא. אמנם לראב"ע דצריך שיעמיק אף כשאין שם כלל מותר: והתוספות נראה שחולקים על זה שכתבו דלא חיישינן שלא יראה הזבל שבחפירה וכוונתם נראה דקשה למה דוקא בהעמיק קודם שביעית לכאורה הך סברא טובה היא זבלו מוכיח עליו וצ"ל דחייש שמא לא יראה הזבל שבחפירה לזה כתבו דהך מ"ד לא חייש שלא יראה הזבל שבחפירה ולהכי אמר שפיר זבלו מוכיח עליו וא"כ משמע לפ"ז דיש שם כבר זבל דאי משום זבל שמוציא אח"כ כפירשי' הרי יכול לראות בשעה שמניחין וכמ"ש רש"י ובירושלמי יש שני פרושים לחד פרושא הזבל שם מערב שביעית ולחד פרושא הזבל הוא בביתו ואפשר דבזה נחלקו רש"י ותוספות אמנם משמע שם דהך פלוגתא תליא בפלוגתא דהכי:

תוס' ד"ה מפני שמכשיר אגפיה לזריעה כו' מודה ר"ש בפסיק רישיה. למ"ד חרישה דרבנן א"כ הוי פסיק רישיה מדרבנן וא"כ לדעת הסוברים דפסיק רישיה במידי דרבנן שרי קשה. ועיין בגינת וורדים חא'ח כלל ג' סימן ט"ז ובמקום אחר הארכתי בזה:

דף ה.

ומתקנין את קלקולי המים שבר"ה וחוטטין אותן דקדק התי"ט כיון דתני מתקנין למה תני חטיטה ותירץ דחטיטה היינו שלא במעשה אומן כיון דמיירי באין רבים צריכים לו אבל ברבים צריכים לו אפילו במעשה אומן מותר ונראה דוחק ואפשר לומר כי בכל מקום חטיטה הוא קצת חפירה עיין בערוך ערך חט וכאן פרושו גריפה שהוא ג"כ חפירה והירושלמי הביא ראי' מן החוטט בצינור לכן הוצרך למתני וחוטטין דה"א דוקא תיקון אחר שאינו מעין חפירה אבל גריפה הוה כחפירה מחדש וכיון שכן ה"א לאסור מ"ש חפירה מחדש מ"ש הא קמ"ל דאפ"ה שרי ועיין בירושלמי דאמר דבר שהוא לצורך המועד אפי' בשל יחיד מותר אבל שאינו לצורך המועד מותר רק בשל רבים. ולכאורה קשיא לרשי' שהביא הריטב"א דבעי דוקא ברבים צורך המועד וראי' לפי' התוס' שהביא שם שהוא כדעת הירושלמי. אמנם הראב"ד הביאו הרא"ש והנמק"י פירוש הירושלמי בענין אחר ולא מיירי מקלקולי מים ואפשר שכן פירשו רשי' ולדעת הרמב"ן שהביא שם הריטב"א נמי יש לפרש הירושלמי שאין צורך לו במועד רק להרוחה ואפ"ה מותר הא ביחיד כל שהוא להרוחה אסור אבל צורך ממש מותר וזה נראה ג"כ דעת הרמב"ם בפ"ז די"ט שכתב שחופרין נהרות כדי שישתו מימיהן כוונתו שישתו בהרוח' אע"פ שיש להם מים בלא"ה ולפיכך השיג עליו הראב"ד דבעי דוקא צורך שאין להם מים אחרים אבל כל שיש להם מים אחרי' אסורים ויחיד אע"פ שהוא לצורך אסור וכדעת רשי' ומה שהקש' הריטב"א למה יחיד יהי' אסורו כשיש צורך י"ל בוודאי לא מיירי שאין שם מים כלל לשתות דא"כ איך הי' אפשר לו בלי מים עד הנה אלא בע"כ שהיו לו מי גשמים או שבאו לו מים מרחוק וא"כ כשם שעשה עד הנה יעשה במועד. וכן כתב הרב המגיד בפ"ח לדעת הרמב"ם. אמנם לפמ"ש זהו דעת הראב"ד אבל הרמב"ם לס"ל הכי ועוד י"ל דהרמב"ם התיר בשל רבי' אע"פ שאין הרבים צריכים רק שחופרין כדי שישתה מים כל מי שירצה מן היחידי' שבוודאי צריכים יחידים מן המים. אמנם הראב"ד סבר דוקא רבים צריכים לו מותר אבל יחידי' צריכים אף בשל רבים אסור והראשון נראה יותר ואין להקשו' לדעת הרמב"ן ולפמ"ש דגם הרמב"ם ס"ל הכי דמאי מקשה מהך ברייתא דמתיר

חפירה אימא דהך ברייתא מיירי בצריך ממש די"ל כמו דהקשה התו' לרשי' דאם צריך ממש אפילו דיחיד שרי:

רמז לציון קברות בנידה דף נ"ז קאמר הגמרא להדיא דציון הוא רק מדרבנן וכותים מיזהר זהירי משום דכתיבי וכן כתבו התו' בבבא בתרא דף קמ"ז ד"ה מניין למתנות דאע"ג דאמר הכא וההיא להכא הוא דאתא ההיא מיבעי' לכדתני' מ"מ לא הוי אלא מדרבנן כדמוכח בנידה וע"ש בנידה ד"ה ובנה אצלו ולפ"ז מה שאמר בכאן רמז היינו לפי שהוא מדרבנן אע"ג דמצינו גם רמז שהוא מן התורה כמו רמז לעדים זוממין ועיין במגילת אסתר דף ו' ז' גבי רמז לנסוך המים מ"מ כאן הוא מדרבנן ולפ"ז יש לתמוה על התו' שכתבו בד"ה רמז לציון דלהכי קרי ליה רמז כיון דלא כתיב אלא לעתיד ומ"מ איכא למילף בזמן הזה משמע דס"ל דהוה מדאורייתא ולכן הוצרכו לתרץ לשון רמז וכ"כ עוד בד"ה הא מקמי' דבזמן הזה הוה דאורייתא דמלבד דמוכח להדי' בנידה דהוה מדרבנן וכמ"ש הם בב"ב וא"כ שפיר יצדק לשון רמז אלא אפי' אם נאמר דהוי מדאוריית' שפיר יצדק לשון רמז כמו דמצינו בשאר מקומת שהביא במגילת אסתר ועיין מ"ש לעיל דף ג' ד"ה ניסוך המים ואפילו אם נאמר דמדאורייתא היא שפיר י"ל רמז דהא לא הוי אלא לשעה שראהו וגם גוים הם דאינם מטמאים באהל ואפשר אף לא במגע ובמשא כמ"ש התו' שם בנידה.

דף ה:

שדה שאבד בו הקבר. עיין שבת ט"ו ד"ה ספק בית הפרס ומ"ש שם.

שדה בוכין. עיין נידה נ"ז ד"ה בית הפרס.

משום יאוש בעלים נגעו בה. מרכבת המשנה ח"ג פ"ח דטומאת מת ה"ד:

תוס' ד"ה אין מציינין אין צריך ציון ואי גבי י"ט וכו' והקשה בהליכו' אלי דף ה' דהא אי נמי לאו בי"ט מיירי אסור לציין כדאמר לקמן שלא להפסיד תרומה וקדשים ואפשר לומר דלעולם בחול ליכא איסור' דהא עכ"פ יש לחוש למגע ומשא אלא משום דלא שכיח לא גזרו וע' ברש"י ובריטב"א ומ"ש דאי בי"ט מיירי אסור מחמת י"ט קשה דמשמ' דוקא בי"ט אין מציינין הא בחול מציינין והא אפי' בחול אין מציינין ודוחק לומר דביו"ט אסורא הוא ובחול רשות ועכ"פ לשני התרוצים שכתבו התוספ' אין איסור לציין אפי' מה שאינו מטמא באוהל:

תוס' ד"ה שאינו מטמא באוהל כגון תרווד רקב כדאי' בהעור והרוטב דבריהם תמוהים דאדרבה שם איתא להדיא דתרווד רקב מטמא באוהל ומשנה מפורשת בפ"ב דאהלות גבי אלו שמטמאין באוהל וקחשיב מלא תרווד רקב ובשושנים לדוד שם פ"ב דאהלות

נשאל על לשון זה של התוס' וכתב כי כוונת התוס' היכא שהתרווד רקב אינו ביחד דאינו מטמא באוהל כיון דלא מאהיל על כולו ומלבד שדקדוקו בדברי התו' קלוש אף גם זאת ק' מה כתבו התו' כדאי' בהעור והרוטב והא שם לא נזכר כלל מזה ואדרבה שם מבואר דמטמא באוהל ולכן נר' דט"ס הוא וצ"ל דבור אחת עם דיבור הקודם וכך צ"ל עצם כשעור' כו' והאי דנקט כשעורה כו' דהכי הל"מ דאינו מטמא באוהל כמו תרווד רקב כדאמרי' בשחיטת חולין בהעור ורוטב וכו' ותרווד רקב לדוגמא נקטו:

תוס' ד"ה יש בה אילנות כו' וכצ"ל לפי' הקונטרס לכאורה רש"י לא גילה דעתו כלל אמאי תלוי באילנות. אמנ' בד"ה בעומדי' על הגבולין כתב רש"י ונחרש בשביל האלנו' וא"כ משמע דרש"י פי' כיון שיש שם אילנות בוודאי נחרש בשביל האילנות וכ"כ הריטב"א בשם רש"י ולפ"ז לא יצדק מ"ש התו' דצ"ל כן פירש"י דהא לפירש"י אם אין שם אילנות למה יחרשו וא"כ הוה וודאי בשלמא לפרושם י"ל דאע"פ דמותר לנטוע אילנו' לאו בכל שדה יש אילנות וא"כ לא הוי רק ספק ולא בידוע. ועיין רמב"ם פ"י דטומאת מת ובמרכבת המשנה שם בח"ג:

דף ו.

מצא אבן מצוינת. מרכבת המשנה ח"ג פ"ח דטומאת מת הי"א.

ש"מ כי יהיבנן שכר יהיבינן מתרומת הלשכה הרמב"ם השמיט הך בפ"ד דשקלים דשם כתב כל מה שמשלמין מתרומת הלשכה ולא מנה זה בהדייהו וכבר העיר על זה התי"ט ובספר אלי' רבה סימן תקמ"ד כתב דהא דאמרינן דנוטלין שכרן מתרומת הלשכה היינו קודם תקנה דמפקירין והי' צריכים לעקור אבל לאחר תקנה דמפקירין לא הי' נוטלין עוד שכר וכתב שזה ברור וכ"כ בספר חזון עובדיה דף רכ"ד ע"ב ולא ידעתי למה לא יטלו שכר אף אחר התקנה דהפקר וכי מי יצא בחנם לבקש על הכלאים והלא אגרא בעי ושוב ראיתי בברכי יוסף שם שהקשה כן על הרב אלי' רבה ולכן נראה דהרמב"ם מפרש דהא דקאמר הגמרא מ"ש בחולו של מועד ומתרץ משום שכר פעולה היינו דוקא לתירוצא כאן בזרעים כאן בירקות וא"כ כיון דיוצאין על הירקות דוקא קשה למה דוקא בחולו של מועד הי' להם לאחר כי לירקות אין זמן קבוע בלא"ה יש מקדימין ויש מאחרין וכיון דבלא"ה אין זמן קבוע יכולין לצאת כמה שירצו אבל לתרוצי דשניהם בתבואה וכאן בבכור וכאן באפיל אין קשיא כלל למה יוצאין בחש"מ כי זמן הקבועה דוקא כי כל האפלות נזרעים בזמן אחד והי' ח"ה הזמן הקבועה לראות אם יש שם כלאים כמו דלא קשה לו למה דוקא בט"ו באדר כי הוא הזמן הקבוע לבכירות כן זה הוא הזמן לאפלות ובאותו זמן ניכר שיש

שם כלאים וכיון שניכר למה לן לאחר וכיון דלא קשה הך קושי' למה בחולו של מועד מעתה אין צריכין לומר שנטלו מתרומת הלשכה שכרן. והרמב"ם בפ"ב דכלאים פסק כהך תירוצא דבכירות ואפלות ומש"ה לא כתב דנוטלן שכרן מתרומת הלשכה דלהאי תרוצו לא מוכח מידי וראיתי ביקר תפארת להרדב"ז דלהכי הרמב"ם לא פסק כתרוצא כאן בירקות משום דאין זמן לירקות ופעמים ירקות קודם לתבואה וא"כ להך תרוצא כיון דאפ"ה המתינו עד חה"מ א"כ פשיטא דהי' יכולין להמתין יותר:

תוס' ד"ה אע"ג דליכא חרס כו' להודיע שהוא טהור שעד שהם וכו' אין לדברים אלו מובן ונ"ל שצ"ל שעד שם וכוונתם למה ששנינו בפ"ה דמעשר שני דשל ערלה מציינין בחרסית ושל קברות בסיד שהוא לבן וחרסית אינו לבן לפיכך ציינו בחרסית להודיע שהוא טהור שעד שם אין קברות:

תוס' ד"ה ואכלאים כו' במשנה פרשתי מ"ט לא מקשי אאינך משום דבמשנה כתבו דבכל הנך דחשיב הוה חובה כדמוכח בגמרא רק בכלאים הוה מצוה כוונתם למה שאמרו לעיל בדף הקודם. דאם לא תקנו הדרכים ושאר דברים המוזכרים הרי הם כאלו הם שופכי דמים שנאמ' יהי' עליך דמים וכיון שכן וודאי חובה הם לצאת עליהם ומציינין את הקברות כתבו לעיל דליכא טירחא וא"כ י"ל אע"ג דלאו חובה כיון דליכא טירחא שפיר עבדינן עוד פעם ובדברים שהם חובה פשיטא דיוצאים עוד פעם אבל בכלאים דאיכא טירחא וליכא חובה רק מצוה פשיטא דאין הי' ראוי' לצאת שני פעמי' ולפיכך מקשה גבי כלאים למה יוצאים עכשיו כיון דנפקא מאדר. ועיין בשושנים לדוד שכתב פירוש רחוק ודחוק אחר המחילה:

תוס' ד"ה דמוזלי גבן למ"ד לקמן שכר פעולה שאין לו מה יאכל כו' ולמ"ד איסור בעי' היא לקמן בדף י"ג ופשיט להתירא ואפשר דכוונתם למ"ד דאסור היינו רב ששת דבעי למיפשט דאיסורא אמנם יש לומר דכוונתם לרבא דאיבעי' שכר פעולה שאין לו מה יאכל אי אסור א"כ איך הי' כאן שוכרים פועלים. ולמה לא פשט בעיא שלו מן המשנה דהכא דהי' יוצאים בחש"מ ועיין ברכי יוסף דף קנ"ז שהאריך בזה:

תוס' ד"ה שיש בה רובע. ע"ש בב"ב:

דף ו:

ש"מ האי תרביצא שרי. עיין בבעל המאור ובמלחמות ה' ובלחם שלמה י"ג י"ד. ועיין על הסוגיא מרכבת המשנה ח"א פ"ח די"ט ה"ג:

והא תניא מרביצין בין במועד בין בשביעית הר"ש בספ"ב דשביעית כתב דהנוסחא הנכונה והתניא לא במועד ולא בשביעית ומשני הא ראב"י והא רבנן דשם בשביעית תניא ומרביצין בעפר לבן דברי ר"ש ראב"י אוסר והך ראב"י דקאמר הכי היינו ראב"י דהתם ורבנן היינו ר"ש דהתם דמתיר אמנם לפי גירסא שלפנינו דראב"י מתיר בשביעית בוודאי קשה דהא חזינן במסכת שביעית דראב"י אוסר וכן הקשה הר"ש ובספר יקר תפארת להרדב"ז בפ"א דשמטה ואפשר דראב"י לא אסר אלא להשקות בשביעית כדי שיצאו פירות בשביעית אבל להשקות בשביעית כדי שיצאו פירות במוצאי שביעית אף לראב"י מותר והך ברייתא דבסמוך דקתני ולא עוד אלא משקין בשביעית וכתב רש"י אבל לא בשביעית כדי שיצאו פירות בשביעית צ"ל דראב"י היא דאלו ר"ש דהיינו רבנן לגמרי מתירין אפי' כדי שיצאו פירות בשביעית והפר"ח במים חיים בביאוריו כתב למה השמיט הרמב"ם הך ברייתא דבסמוך ולפמ"ש הך בריית' לר"א איצטריך דעכ"פ למוצאי שביעית כדי שיצאו הפירות והרמב"ם כבר פסק כר"ש ולא כראב"י א"כ אף בשביעית גופי' מותר כדי שיצאו הפירות ואולם אי הרמב"ם גריס כגירסת הרא"ש י"ל דר"ש נמי מתיר דוקא למוצאי שביעית אבל לשביעית עצמה אסור והך ברייתא כר"ש א"כ הי' לו להביא הברייתא ולפיכך נראה דהרמב"ם גריס כפרש"י ושוב ראיתי בספר לחם שלמה שדרך בהיפך מה שכתבתי עיין עליו:

רש"י מקרין את הפרצה שאם נפלה מקצתה כו' ובשביעית בגמרא מפרש כיצד מקרין דחד אמר בהוצא ודפנא וחד אמר דצר בצרור ואינו טוח בטיט ורש"י הכ' לא נחית להכי לפרש מהו מקרין אלא בא לפרש מהו החילוק בין מועד לשביעית דבמועד אע"ג דלא שרי אלא מקרין אף זה לא שרי אלא בפרצה שנפלה אבל לכתחילה היכא שלא הי' שם מחיצה אסור אפילו מקרין ובמועד לא די שמותר אפילו לבנות כדרכו אלא אפילו במקום שלא הי' מחיצה כלל שרי לבנות מתחלה וכדי שלא תקשה מאי רבותא דשביעית דמה"ת יהי' אסור לזה כתב רש"י הטעם אע"ג דמחזי כמאן דעביד נטירתא לפרי דהיינו בכותל גינה דאלו בכותל חצר אין חידוש בשביעית וכל מה שכתב רש"י כאן היא אפילו לפי האמת דגמרא דהרי אין כאן לא ה"א ולא מסקנא דהרי הגמרא מפרש בלי שקלא וטרי' ואע"פ שפשוט הוא כתבתי מפני שראיתי להרב שושנים לדוד שכתב על דברי רש"י ולא קשה דאמאי פירש דלא כש"ס דהכי אורחא לפרש ע"פ הס"ד ע"כ נראה דהבין הרב דלפי האמת דמוקמינן בהוצא ודפנא אז בלא טיט מותר לבנות לכתחילה ואחר המחילה רבה ליחא דהא את הפרצה תנן וכן מבואר בדברי הפוסקים בסימן תק"מ:

דף ז.

ר"מ אומר רואין את הנגעים כו'. עיין בארוכה על סוגיות הש"ס במשנה למלך פ"ז דהלכות י"ט הט"ז ובמרכבת המשנה ח"א פ"ז דטומאת צרעת ה"ו:

תוס' ד"ה תניא רשב"א אומר כו' בריטב"א הביא הגירסא כך לא אמרו שדה הלבן כדרכו וכן הגירסא בריף כשאמרו בשדה הלבן כדרכו לא אמרו אלא בשדה הלבן הסמוך לשדה אילנות שמא יצאו ויחריבו את האילנות ועתה נסתפקו התוספו' אם הוא דעה שלישית דת"ק ור' יהודה נחלקו בכל הענין בין סמוכה לעיר בין סמוכה לשדה האילן ת"ק מתיר כדרכו ור"י אוסר כדרכו ורשב"א מתיר כדרכו בסמוכה לשדה האילן כת"ק ואוס' בסמוכ' לעיר כר"י או י"ל דרשב"א לפרש דברי חכמים אתא דאף חכמים לא מתירי' כדרכו אלא בסמוכ' לשדה אילן אבל רבי יהודה אוסר בכל ענין או שמא י"ל נמי דחכמים מתירין בכל ענין ורבי יהודה דאוסר כדרכו דוקא בסמוכה לעיר אבל בסמוכה לשדה האילן שרי ורשב"א לפרושי לדברי רבי יהודה אתא והכריעו התוספות דוודאי הכי כמו שהיא הנוסחא אי אפשר לגרוס כיון דדברי רשב"א אין ברורים אהיכא קאי וצריך לגרוס באיזה שדה לבן מתירין חכמי' וא"כ ברור הוא דקאי על דברי חכמים ויש ספרים שגורסי' כשאמרו בשדה הלבן שלא כדרכו וא"כ ג"כ הדבר ברור דקאי על ר' יהודה ועיין מהרש"א ומ"ש דגירסתם אינה מבוררת יש לתמוה דאף דהריטב"א לא נדפס בימיו מ"מ הרי ספרי הרי"ף מביאי' הגי' ובוודאי דזו הגירסא היתה לפני התוס':

דף ז:

חתן שנולד בו נגע נותנים לו כל שבעת ימי המשתה כו'. מכאן הקשה בספר פני יהושע בקו"א לכתובו' על הסוברים דז' ימי המשתה דרבנן נינהו. והרמ"ה שכתב דשמחת יום ראשון דאורייתא דכתיב ביום חתנותו וביום שמחת לבו דהא מכאן מוכח דכולהי דאוריית' נינהי דדרשינן וביום הראות יש ימים שאי אתה רואה ואמרינן נמי דבר הרשות איכא בינייהו משמע דהא וודאי מצוה וע"ש שכתב שצ"ע ליישב וקושיא זו קשה גם על התוספות שכתבו לקמן דף י"ד ד"ה עשה דיחיד דשמחת הרגל דרבנן כי ושמחת דכתיב היינו בשלמים מעתה אם הוא מדרבנן למה נותנים לו כל שבעת ימי הרגל ולכן נראה דניהי דהך דרשא דביום הראות דרשא גמורא היא מ"מ לענין חתן ורגל אסמכתא היא דניהי דוודאי מצוה היא על המצורע להראות נגעו לכהן (ועמ"ש בחזון נחום פ"ג דנגעים על הך משנה דחתן ע"ש) מ"מ הרשה התורה במה שאמרה וביום הראות שהרשות ביד חכמים לוותר על זה שלא צריך להראו' תיכף וחכמי' אוקימנהו בשמחה של מצוה

דהיינו חתן ורגל דאע"פ שהשמחה אין חיוב מן התורה מ"מ שמחה של מצוה היא וגם חייבוהו חכמים לשמוח אבל דבר הרשות שאינו חיוב כלל אפילו מדרבנן וגם אינו שמח' של מצו' ע"ז לא אוקמי' קר' כי למה יתאחר בלי טעם ואין מחמיצין את המצוה כמו שאר כל המצות דודאי לא גרע זה ממנו דאין מחמיצין בחנם אם לא שיש טעם ע"ז ועמ"ש בספר אדמת קודש ח"ב דף קט"ז שגם הוא כתב ליישב קושיות הרב פני יהושע וכאן אין מקומו להאריך בזה:

אסור בתשמיש המטה. עייין יבמות כ' ד"ה ואכתי. ב"מ ל' ד"ה והא אין:

רבי אומר א"צ הרי הוא אומר וצוה הכהן. עיין במשנה למלך פי"ד דטומא' צרעת ה"ד ונראה וודאי דאין ספק דכל מה שהוא בבית המנוגע טמא אפילו דבר שאין מקבל טומאה והא חבילי עצים וחבילי קנים דבר שאין מקבל טומאה ומוכח מר' יהודה דטמאים ועמ"ש התוספות בסמוך ד"ה דהא עצים ואבנים. ועיין בשבת ס"פ במה אשה בסוגיא דקב הקיטע מ"ש התוספות מיהו כל זה היינו דוקא בתחלה כשבא הכהן לטמאות הבית כדכתיב ולא יטמא כל אשר בבית אבל אח"כ כשפינהו ונטמא הבית אין טמא הנכנס לתוכו אלא אדם וכלים ולא שאר דברים שאינם מקבלים טומאה ולהכי לא חשיב הרמב"ם ומה שהקשה עוד במשנה למלך כיון דהרמב"ם פסק כרבי למה לא כתב דאפילו לדבר הרשות ממתינין כמ"ש רבא דבר הרשות איכא בנייהו ולאביי דכ"ע הכי ס"ל. עיין מה שכתבתי בסמוך בשם חזון נחום דלדע' הרא"ש כופין אותו לקרא כהן כשם דכופין אותו לבוא אל הכהן אמנם הרמב"ם לא כתב זה אלא כתב סתם מ"ע לדון בדיני צרעת וא"כ י"ל לדעת הרמב"ם דבחתן ורגל אין רשאי לראות ואיסורא נמי איכא לכהן לבטלו משמחתו אבל בדבר הרשות הרשות ביד כהן לראות תיכף או להמתין כמו שירצה וכיון דהרמב"ם לא כתב דחיוב לראות מיד לא הוצרך לכתוב דרשאי להמתין דממילא נשמע רק כתב דבחתן ורגל אין רשאי לראות:

משמעות דורשין איכא בנייהו. קרבן אהרן דף קי"ב. מרכבת המשנה ח"ג פי"ד דצרעת ה"ג:

תוס' ד"ה הכי גרסינן בת"כ. קרבן אהרן דף ק"ל. תועפת ראם ע"א ע"ב:

תוס' ד"ה מאי דלא גלי. תועפת ראם ע"א ע"ב:

דף ח.

כנגע נראה לי ולא לאורה. עיין שבות יעקב ח"א קצ"ט. פנים מאירות ח"ג ל"ט. ברכי יוסף ח"מ י"ב ע"ג ע"ד:

ואביי אי מהתם. שמע שלמה פ' תזריע:

מ"ש שלשים כו' הרמב"ן השיג על הריץ גיאות שפסק דבזמן הזה דלא שייך הך גזירה דרב מותר והרמב"ן השיג עליו דא"כ ה"ל להגמרא לומר הך איכא בנייהו והקשה בשער המלך ח"א דף ס' דהירושלמי מחלק בין מת חדש למת ישן וכ' הב"י בסי' תקנ"ז דהרמבם והרמב"ן מחלקי' בין מת חדש למת ישן ומשמ' דפוסקי' כהך ירושלמי וא"כ ק' על הרמב"ן כשם שסתר דעת הריץ גיאות מכח הקושיא דה"ל להגמרא לומר איכא בנייהו הך בזמן הזה כן קשה לדעתו דלימא הגמרא א"ב מת חדש דלרב אסור ולשמואל מותר ע"ש ואחר המחילה רבה אגב שיטפא דגירסא כתב כן דהרמב"ן לא פסק כשמואל ולא כהירושלמי ולא כך כתב הב"י אלא שכתב וגם הרמב"ן כתב דמת חדש בתוך ל' יום ד"ה מותר וכוונתו בין לרב בין לשמואל שדעתו דכל השלשים יום למיתתו אע"פ שנכנסו בתוך ל' לרגל מותר להספיד לכ"ע ולא נחלקו אלא לאחר ל' למיתתו. ועיין בדבריו ותמצא וכן כתב משמו הרדב"ז דפוס פיורדא סימן תקנ"ז וע"ש שהאריך בענין זה וא"כ ל"ק כלל קושיות הרב שער המלך על הרמב"ן כיון דלכ"ע מותר אפילו לרב לא מצי למימר איכא בנייהו והפוסקים כשמואל וכהירושלמי אפשר דלא חשו לקושיות הרמב"ן וסברי באמת דלרב מותר בזמן הזה אמנם שמואל לא סבר כוותיה וניחא ליה להגמרא לומר איכא בנייהו אליבא דהלכתא לשמואל ותו י"ל דבאמת הוי מצי למימר הך איכא בנייהו אלא מאי חזית דהך עדיפא דבחדש אפילו תוך למ"ד בשכר מותר ודילמא הך חידושא עדיפא דבחנם נמי אסור לשמואל ואשמעינן חדושא לחומרא ומה שהוקשה לו להרב שער המלך בדברי הטור הנה בדפוס ברלין שמו הך דכתב הטור ודוקא בשכר בגליון ונראה שרצו למחקו ותו וודאי נראה דדעת הטו"ר כדעת הרמב"ן דכל חית תוך ל' שלו מותר ומאי דהקשה בשער המלך דא"כ למה דחו הירושלמי מהלכה נימא דהירושלמי בהכי מיירי כבר הוקשה כן להרדב"ז שם ותירץ מכח הסיפא עיין עליו ובאמת יש להעיר על הרדב"ז כי נראה דהרמב"ן יחידאה הוא ובאמת נראה דכן הוא דעת הטו"ר. ועיין במנחת בכורים:

רש"י ד"ה יבכון עמיא. מנחת בכורים ט"ו ע"ב:

תוס' ד"ה נפקא ליה. עיין ערובין ט"ו ד"ה בכתיבה:

בא"ד ובשלמא אי מייתי מביום הראות כו' ואביי דאמר אי מהתם כו' הנוסחא שלפנינו בוודאי מוטעת ועיין הגהות מהרש"א ועיין שמע שלמה סדר תזריע שכתב דהך ואביי אי מהתם צריך להיות תחלת הדבור וע"ש מה שפירש בדברי התוספות:

דף ח:

אבל מחזיר גרושתו. מהרי"ט ח"א סימן ס"ז הביא ראיה מכאן שאין מברכין שהשמחה במעונו במחזיר גרושתו מדהתירו לישא במועד ש"מ דלאו שמחה היא. ובספר בית ישחק נדפס ובא מחדש השיג עליו דרש"י והרע"ב פירשו דאינו שמחה כ"כ משמע אבל שמחה מיהא איכא ואין זו קושיא דכוונת הרב כיון דמצינו בשמחת נשואין שתקנו שהשמחה במעונו. א"כ י"ל דוקא שמחה גדולה אבל מחזיר גרושתו שאינה שמחה כ"כ מנל"ן לומר שהשמחה במעונו עוד הביא מהרי"ט ראיה מהתוס' שכתבו דמילה מותר מדלא מברכין שהשמחה במעונו משום צערא דינוקא משמע הכא כל היכא שמברכין שהשמחה במעונו ובספר בית ישחק השיא דעת התו' לכוונה אחרת ובאמת נראין כדברי הרב מהרי"ט גם מה שהביא ראי' מדקאמר עיקר שמחה חד יומא הוא יש לדחות:

אין מערבין שמחה בשמחה. זרע אמת בשו"ת סימן ק"א שהאריך בסוגיא זו ודברי רשי' והתוספות והפוסקים:

בחגך ולא באשתך. כתובות מ"ז ד"ה דמסר ליה:

תוס' ד"ה אבל מחזיר גרושתו. רצוף אהבה:

תוס' ד"ה לפי שאין מערבין שמחה בשמחה כו' דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעי' שיהא לבו פנוי בשמחה. והקשה בארעא דרבנן סי' ב' בסופו דהתו' סתרו דבריהם כאן למה שכתבו בסוטה דהתם כתבו הטעם דאין עושין מצות חבילות משום דלא להוי עליו כמשא ולמה כתבו כאן כדי שיהי' לבו פנוי ונראה דבלא"ה דברי התו' צריכי' ביאור וכבר עמדו עליהם המפרשים ונראה בכוונתם דלגמר' דידן דנפקא לן מקרא דשלמה א"כ י"ל גזירות הכתוב ולא צריך טעם אמנם להירושלמי דלמד מקרא דלבן ואף אנחנו עושים כן כיון שלבן עשה כן א"כ לא י"ל דגזירות הכתוב דלא מצינו רק בלבן וא"כ בע"כ צריך טעם וצ"ל דכדי שיהא לבו פנוי אך הא גופיה מנל"ן דבעי לבו פנוי והיכא מצינו דוגמתו וצ"ל דהטעם דאין עושין מצות חבילות ג"כ הוא כדי שיהא לבו פנוי וממנו אנו למדין לאין מערבין שמחה בשמחה כל זה לשיטת הירושלמי מוכרחים אנו לומר הך טעמ' גבי אין עושין מצות חבילות כדי למצוא טעם על אין מערבין אבל לשיטת גמרא דידן דאין מערבין גזירות הכתוב הוא ולא בעי טעמא א"כ י"ל הא דאין עושין מצות חבילות לאו היינו טעמא משום דבעי לבו פנוי ורק היינו מטעם כדי שלא יהי' עליו כמשא וא"כ מה שכתבו בסוטה הוא לשיטת תלמודא דידן. ועיין לשון ערומים בלשונת הרא"ם ויו ע"ג תועפת ראם י"ו ע"ב. שער יוסף נ"ח ע"א. רוח אלי' בלשונות ל"ג ע"ג. מלך שלם ח"ב ל"ב ע"ד משכנות יעקב ד' ע"א וע"ב. אמרי שפר למהראנ"ח. רצוף אהבה:

תוס' ד"ה מפני ביטל. זרע אמת בשו"ת סימן ק"א:

דף ט.

אבעי לשיורי אמה כלי' עורב. עיין שבת צ'. מנחות ק"ז ד"ה כליא עורב. ערכין ויו ד"ה כגון:

תלמיד שנפטר מרבו ולן באותו העיר כו' וכתיב וביום עשרה וששה כו' בריף הנוסחא ביום כ"ד ופי' בנמקי יוסף דאלו הלכו ביום כ"ג לא הוצרכו ליטול רשות שנית דע"מ נטלו רשות ללון הלילה אבל כיון שנתעכבו ביום כ"ג ולא הלכו אלא ביום כ"ד הוצרכו ליטול רשות שנית. וכן פסק רמ"א בי"ד רמ"ב דאם נטל רשות ע"מ ללון א"צ ליטול רשות ובש"כ כתב דנוסחא מוטעת הוא בריף דהרי בקרא כתיב ביום כ"ג וע"פ נוסחא מוטעת הוא שפירש הנמק"י כן דאדרבה לפי הכתוב שבכ"ג הלכו מוכח דאפי' לן צריך ליטול רשות פעם שנית ועיין בט"ז מה שתירץ וקרוב לזה כתב בעץ חיים למהרח"א בלשונות דף ד' ועיין במנחת שי בדברי הימים דהוא תמה על הריף וגם רבינו ישעי' מטראני והנמק"י כיון שבכל הספרים כתב כ"ג איך הי' להם הנוסחא כ"ד. ונראה וודאי כיון דגם רבינו ישעי' העתיק כ"ד והנמק"י פירש כן אין לתלות בטעות אלא שכך הי' הנוסח בספריהם בד"ה כ"ד:

דף ט:

וכתיב וכל חפציך לא ישוו בה. עיין בלשון ערומים דף מ"ג ע"ב. זרע יעקב בדרשות י"ט. מחזיק ברכה חא"ח י"ב ע"ג:

כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים הרמב"ם בפ"ג מהלכות תלמוד תורה כתב דבמצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים לא יפסיק מת"ת אבל באי אפשר יפסיק מת"ת ויעשה המצוה ויחזור ללימוד וכתב הכ"מ שהוא מן הירושלמי והאחרונים הקשו עליו דלמה צריך להביא מן הירושלמי והרי הוא מבואר בגמרא דידן ואפשר לומר כי לפי הגמר' י"ל דחפצים שאפשר לעשות ע"י אחרים לא ישוו לת"ת אלא ת"ת קודם. אמנם חפצים אפשר לעשות ע"י אחר ישאו לת"ת והרשות בידו לעשות איזה שירצה אבל בירושלמי אמרו להדיא דמעשה קודם ואלו לא הי' שם אחר לקבור מתים שפיר הוה עביד דהוה מבטל התורה לקבור מתים אע"ג דמקבורת מתים וודאי אין ראי' דאם אין שם מי שיקבור הוה מת מצוה דבלי ספק דוחה כל מצות שבתור' אבל אמר בירושלמי כי נמנו דמעשה קודם לתלמוד אם אין שם מי שיעשה המעשה משמע דעל כל המצות קאי ועיין

לשון לימודים חא"ח דף צ"ד ע"ב. מגילת ספר עשין דף א' ע"ד. ברכי יוסף א"ח כ"א ע"ג. שמע יעקב דף י"ב ע"א. זרע יעקב בדרשות י"ט. אמרי שפר למהראנ"ח מ"ד. ובספרים שכתבתי בסמוך. ומה שהקשו דבירושלמי לא משמע אם התחיל מפסיק י"ל דהא וודאי דומי' דקבור' מתים קאמר מעשה קודם ובקבורת מתים וודאי אם התחיל מפסיק:

יהא רעווא דתזרע ולא תחצוד. הנכון כמ"ש המפרשים דבשביל שראו שנגזור עליו במערכת לרעה לכן אמרו בלשון קללה אבל כוונתם היתה לברכה וא"כ מקוים מה שנגזור במערכות אבל נתהפכו לטובה ע"י כוונתם. ועיין עין יוסף נ"ב ע"א:

תעייל ולא תיפוק. עיין עין יעקב. וברצוף אהבה סימן קמ"א:

ולא תתבייש. זכרון יוסף ק"א ע"ג:

רשי' לא תבוש לא תבייש לאחרינא זהב שבא:

תוס' ד"ה כאן במצוה כו' עשיית המצוה עדיף שהרי מפסיקין לעשות סוכה כו' כוונתם בזה שלא נימא דבמצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים שווין הן ואיזה שירצה יעשה כמ"ש לעיל שאפשר לפרש כן לכן הביאו ראי' מהירושלמי דע"כ פרושו דעשיית מצוה עדיפא מת"ת אלא שמפני שאפשר לומר דהירושלמי לית ליה הך דרשא דהכא לזה הביאו ראי' שהרי אין מפסיקין לק"ש ולתפלה ואפ"ה למצוה מפסיקין ומ"ש בשם הירושלמי הוא דעת ר"ש בן יוחאי עצמו וקאמר שם הטעם העוסק במקרא מדה ואינו מדה ולכן אין מפסיקין לק"ש אבל למ"ד העוסק במקרא כאלו עוסק במשנה מפסיקין לק"ש ור' יוחנן דאמר בשבת י"א על המשנה דמפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה רשב"י וחביריו אין כוונתו על ר"ש עצמו דהרי ר"ש עצמו סבר דאף לק"ש אין מפסיקין אלא כוונת ר' יוחנן דאפילו ר"ש עצמו מפסיק לק"ש לדידן דהוא פסק כאידך מ"ד וכסתם משנה ועל ר"ש ליכא להקשות מן המשנה דתנא הוא ומהראנ"ח דף מ"ד כתב כי דברי הירושלמי תמוהין מן הסוגיא דשבת ולע"ד ל"ק כי הסוגיא שם מפרש המשנה ור"ש תנא הוא ופליג כמבואר שם בירושלמי עוד הקשה שם דהא בפרק במה מדליקין גבי מעשה דר"ש ובנו אמרינן כד הוה מטי זמן צלותא לביש ומכסי ומצלי והתוספות בשבת הוקשו להם כן ותירצו דמצלי היינו ק"ש אמנם להירושלמי דאף מק"ש לא הי' מפסיק קשה. ועיין ביצחק ירנן דף ז' ע"ד ואפשר לומר דהתם מיירי קודם שנתחכם כ"כ בתורה דאז הי' חייב בק"ש ובתפלה ולפמ"ש יש לתרץ מה שהקשה במנחת בכורים בשם הרב הגדול מהר"י אזולאי על מה שפירש מהר"ם גלאנטי במה שאמרו רבותינו והגיע זמן ק"ש של שחרית דהלא בק"ש אף ר"ש מודה דמפסיקין אמנם לשיטת הירושלמי דר"ש גופיה סבר דלק"ש נמי אין מפסיקין יצדק שפיר פרושו של מהרמ"ג:

תוס' ד"ה פוקסת כו' ובפרק קמא דכתובות פי' בקונטרס קליעת שער כו' בפ"ק לא פירש רש"י כן רק בפ"ב שם על ולא פרכוס פירש"י קליעות שער ובפ"ק על פוקסת פירש"י מעברת שרק על פני' והתוספות שם בפ"ק הקשו על רש"י מהא דאמרו שם אכיחול ופרכוס וסברו התוס' דפוקסת ופרכס חדא היא. ועיין בשיטה מקובצת שם דכתב דבפ"ק לא גרסינן פרכוס אלא פוקסת ונמצא דברי רש"י לא סתרי אהדדי. ולקושייתם לפירש"י בפרק שני שהוא כמו פירש"י דהכא גם יישבו בשיטה מקובצת ועיין ביד אהרן א"ח סימן ל"ג שהאריך בזה וכתב ליישב דברי רש"י ע"פ מה שכתב הריב"ש בסימן שצ"ד שמושחין המסוק לדבק השער דהוה כמו בנין ואפשר דזה כוונת רש"י:

דף י.

מאי מכליב ר' יוחנן אמר מפסיע ופירש"י דלהכי נקרא מכליב מפני שהוא כעין שיני הכלב ולפ"ז י"ל דרבה בר שמואל דאמר שיני כלבתא אינו חולק על ר' יוחנן אלא מפריש הוא למה נקרא מכליב אמנם מדברי רש"י נראה דלא גרסינן בדרבה בר שמואל שיני כלבתא אלא כלבתא ושם התפירה כך הוא על שם שני הכלב וכן מפורש ברש"י שסביב הרי"ף בהדיא דל"ג שני כלבתא אלא כלבתא וכן נראה מהערוך ערך כלב דל"ג אלא כלבתא. והרמב"ם כתב סתם מכליב נרא' דהוה גריס שני כלבת' וסבר דלא פליגי אמנם הרא"ש כתב להדיא דפליגי ועיין בירושלמי שאינו הולך על שיטת תלמודינו:

מאי מסרגין ומאי ממתחין כו' בסדר המשנה גרסינן ר' יוסי אומר אף ממתחין וכן הוא בירושלמי אבל בגמרתינו לא גרסינן אף כמ"ש התי"ט ובאמת האי אף אין לו הבנה דאין אפשר לומר דת"ק מתיר לסרוג ולא למתח ור"י מתיר למתח ולא לסרוג ובערך מה שת"ק אוסר למתוח קאמר ר"י אף מותחין וכן נראה שהבין בקרבן העדה שהקשה לת"ק למה סירוג שהוא בתחלה מותר ומתוח שאינה אלא גמר מלאכה תהא אסורה לת"ק והא וודאי לא מסתברא כלל דלת"ק יהי' אסור מתוח שהרי הפוסקים פוסקים כת"ק ולא כתבו שמתוח אסור והנה ידועה שסדרי המשנה הי' קודם לרבי כמו דהוכיחו על מה שאמר בסוף כלים אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה ואפשר לומר דר' יוסי אמר דבריו על הך תנא דסבר כי"א דאמר אין ממתחין כל עיקר ואמר ר' יוסי אף ממתחין ומשנה לא זזה ממקומה כשסידר רבי המשניות:

ושוין שאין מפשילין חבלים לכתחילה ופירש"י שאין גודלין החבלים לכתחלה כתב כן לאפוקי שלא נפרש דאף אין מפשילין החבלים לתוך המטה אפילו אם כבר הן עשויות כמו שפירשו קצת מפרשים כנראה בטור לכן פירש"י דדוקא חבלים אין גודלין לכתחלה

אבל אם החבלים כבר מגודלים להפשילם במטה לכתחילה שפיר דמי ונראה שגם התוספות הכי ס"ל שהקשו תימא איך מלאכה כי האי יהי' מותר בלא שינו לא קשה כ"כ כיון דהחבלים כבר מתוחים:

דף י:

קטורי בירי נראה דרש"י גריס בידי כגירסא שדחו התוספות שהרי רש"י פירש מענין בית יד וא"כ בוודאי צריך להיות בדלת ולא ברישׁ:

דף יא.

השתא במעגילה אמרת שרי כו' רש"י פירש במשנה דמחלצים מעשה אומן יותר ממעגילה והקשה במהרי"ט צהלון סימן ע"ד דא"כ למה קאמר אבל לא במחלצים עדיפא מניה ה"ל למתניא אבל לא במעגילה וכ"ש במחלצים וכתב עוד שם מהריט"ץ דלהר"ן (הוא הנמק"י) ניחא שכתב דתני אסור במחלצים וכ"ש במעגילה שהוא מעשה אומן יותר ע"ש ובאמת להנמק"י קשה יותר דלדידי' דמעגילה מעשה אומן יותר ממחלצים א"כ כשהקשה הגמרא השתא במעגילה אמרת שרי ביד וברגל מבעי' דקושיא זו לא הוי רק קיצור עדיפא מניה הוי ליה למפרך דרישא וסיפא סתרי אהדדי דברישא מתיר מעגילה אע"פ שהוא מעשה אומנת גדולה ובסיפא אסר אפילו מחלצים שאין כ"כ מעשה אומנת וכן הקשה במרכבת המשנה למהר"א אלפאנדרי וע"ש שהאריך בדף פ"ט וכ' ועוד קשה דלכאורא דברי הנמק"י סותרי' את עצמן שבתחלה כתב שכשאין יכולין להשוות במעגלה עושים במחלצים שהוא כלי ברזל שיש לו בית יד וא"כ משמע וודאי דמחלצים מעשה אומן יותר שאפילו אין יכולין להשות במעגילה יכולין להשוות במחלצים מיהו לזה י"ל דכוונתו דמעגילה הוא כלי גדול ואין יכולין להכניסו בכל מקום אבל לעולם מעגילה מעשה אומנת יותר אבל קושיא הראשנה קשיא לכן נראה דרש"י והנמק"י וודאי לא פליגי אהדדי דבירושלמי קאמר תני ר' חיי' המעגל מעגל ביד וקאמר דמתניתין דשרי במעגילה היינו במעגילה קטנה ור"ח דאמר ביד מיירי במעגילה גדולה ולפ"ז י"ל דהמקשה הוה מוקי מתניתין במעגילה קטנה והוא וודאי אין מעשה אומנת כמו מחלצים ולא הוה קשה ליה רק דעכ"פ הוה יותר חידוש מן יד ורגל וא"כ לא צריך למתני יד ורגל והמתרץ דמתרץ כעין מעגיל' לא סבר כהירושלמי אלא דאף במעגילה קטנה אסור ולהכי לא רצה למתני אבל לא במעגילה דהוה משמע דוקא מעגילה גדולה אבל מעגילה קטנה שרי להכי תני אבל לא במחלצים וא"כ ש"ש במעגילה גדולה ומעגילה קטנה סבר המתרץ

דשוה למחלצים וממילא נשמע דאסור ואין להקשות למה לא תני אבל לא במעגילה קטנה משום שיש מקום לטעות דדוקא מעגילה קטנה אסור משום מעגילה גדולה דשם מעגילה חד הוא אבל מחלצים שרי קמ"ל דאפילו מחלצים נמי אסור ומעגילה קטנה לא גרע ועפ"ז יש לתרץ דברי רבינו ירוחם שפסק דמעגלין במעגילה וכתב עליו הב"י דכל הפוסקי' חלוקים עליו ותו דלכאורא הוא נגד הגמרא דאוסר במעגילה ולכן נראה דסובר דתלמודא דידן אינו חולק על הירושלמי וסבר ג"כ דבמעגילה קטנה שרי והך מעגילה קטנה אינו עשוי גדולה כמו עיגול גדול וגם מרש"י נראה שכשהוא עושה ביד לוקח בידו עץ ובועט ואפשר זה העץ נקרא מעגולה ג"כ מפני שדרך מלאכתו הוא לעשות מה שעושה המעגולה ולרבינו ירוחם גם העץ הזה עגול הוא ומפרש רבינו ירוחם דמה דקאמר ביד ורגל על שפין קאי שהוא ביד ורגל וקמ"ל דשרי אפילו הוא מחליק הרבה כעין מעגילה גדולה (וכן מבואר בירושלמי דברגל אשפין קאי) וכן מותר במעגולה קטנה וסבר רבינו ירוחם דמה דאמר בגמרא כעין מעגילה ביד וברגל היינו אפילו כעין מעגילה גדולה ומעתה לא קשיא ביד ברגל מבעי' די"ל דאשמעינן דאפילו עושה ביד וברגל כעין מעגולה גדולה וזה אי אפשר לעשות במעגילה קטנה וא"כ ה"א דאסור לעשות כן אע"ג דבמעגילה הקטנה שרי ביד וברגל אסור קמ"ל דהא נמי שרי ומדברי הרמב"ם נראה שלפי האמת מעגילה ומחלצים הכל אחד הוא לפי שכתב שמעגילין אותם כעין מחלצים לפי שלדעתו אין חילוק ומה שאמר כעין מעגולה ה"ה כעין מחלצים. עיין בשושנים לדוד ובמהריט"ץ שם. ובמרכבת המשנה שם בארוכה:

דף יא:

פרק שני

מי שהפך את זתיו ואירעו אבל רש"י פי' בשאר ימות השנה שלא סמוך לרגל אמנם הרע"ב פירש דמיירי שהי' סמוך לרגל ומפני האבל עכבו עד הרגל והקשה בעץ חיים ושושנים לדוד דמאי מקשה הגמרא לפ"ז פתח באבל וסיים במועד וכבר תרצה הריטב"א יע"ש שגם הוא מפרש כפירש הרע"ב:

אלא אפילו במועד דאיסור מלאכה מדאורייתא. עיין בתו' בתחלת המסכתא ובע"ז דף כ"ב ד"ה ותיפוק ליה:

זתיו הפוכים טוענים לו. עיין ברמב"ם פ"ז די"ט ה"ג ובמ"מ שם ובריטב"א:

יותר ע"כ אמר רשב"ג אם היה אומן לרבים כו'. הרא"ש פסק כהך דרשב"ג קמייתא אבל בזה לא פסק כרשב"ג והקשה בלחם משנה פ"ה דאבל דמ"ש כיון דקיי"ל הלכה כדברי

המיקל באבל מ"ש הא מהא ונראה כי הרא"ש אינו מפורש כפירש"י דהטעם משום הפסד אלא מפני כבוד רבים וכן הוא בהגהות הרא"ש שכתב מפני כבוד העם וא"כ כיון דנחלקו בזה אי מתירין לאבל מפני כבוד העם לא שייך לומר בזה הלכה כדברי המיקל באבל דהא הקולא לאו לדידי' אלא לרבים וכיון דלאו מפני הפסד דאבל הוא ולא שייך למימ' הלכ' כדברי המיקל הדרינן לכלל' דהלכ' כרבי':

רשי' משתגיע עונת המים שלו כו'. עיין בטור י"ד סימן ש"פ שכתב בשם רש"י השקאה מועטת לירקות והוא מדכתב רש"י לעיל דף וי"ו ע"ב מרביצין היינו השקאה מועטת כדי שיצאו ירקות והשקאה היינו השקאה גמורה וכאן ג"כ נקט מרביצין לפיכך בע"כ פרושו השקאה מועטת לירקות ואע"פ שכתב רש"י כך הי' נוהגין כל אחד ואחד משקה כל השדות שבבקעה כשהגיע יומו אין כוונת רש"י למה שכתב הטו"ר שם בשם ר"י דצריך להשקות ואם לא ישקו יפסיד וא"כ אפילו השקאה גמורה נמי שרי דהוה דבר האבוד גמור אלא כוונת רש"י שהגיע זמנו לרבץ ומ"מ אפשר דלא היה דבר האבוד כל כך שצריך להשקות או שגם האחרים יפסידו ע"י כך.

תוס' ד"ה ר' יוסי ושמא חדש מתקלקל וכן העתיק התי"ט וברש"י שאצל הריף ל"ג וגף ובש"ס דפוס ברלין הדפיסו כאן התוספות השייך למשנה אחרת ובש"ס דפוס פ"פ העמידו במקומו:

דף יב.

מקבלי קבולת. עיין ע"ז כ"א ד"ה אריסא. ב"מ צ' ד"ה אבל הכא:

כיוצא בו אין מרביעין בבכור ולא בפסולי המוקדשין הרמב"ם הביא הך דינא בפ"א דמעילה ה"ט ומר"ן ציין על זה סוגיא דמכות והקשה למה לא כתב שלוקה ובמשנה למלך השיג עליו דהתם במכות לענין כלאים מירי ומה שייך בכור לזה וכבר ביאר הרמב"ם זה בהלכות כלאים אמנם הך דינא שכתב הרמב"ם הוא מסוגיא דהכא והטעם משום עבודה כמ"ש רש"י ואע"ג דלוקין על העבודה בפסולי המוקדשין שאני הכא דאין איסור עבודה אלא שלא יעבוד הוא בבהמה אבל לגרום שיעשה בה עבודה כגון המרבע שהוא גורם שהרובע עושה עבודה עם בהמה הנרבעת אינו לוקה דאינו אלא מדרבנן שאסור לגרום שיעשה עבודה בקדשים דומיא דחולו של מועד ולפ"ז האיסור דוקא כשהבהמות פסולי המוקדשין היא נרבעת אבל כשהיא רובעת פשיטא דשרי שהרי אין כאן עבודה ע"כ ואני לא זכיתי להבין דבריו כלל וכי בבכור שייך נרבעת והלא בכור זכר הוא ובע"כ צ"ל לפמ"ש רש"י הטעם משום מלאכה דגם ברובע שייך מלאכה דאל"כ למה אסור.

ועיין במשנה למלך פ"ט מהלכות כלאים דשם כתב הרמב"ם דהמרביעי בהמת פסולי המוקדשין לוקה והקשה המשנה למלך דא"כ למה צריכין לאסור כאן משום עבודה תיפוק לי' דאסור לרבעות משום כלאים ואפילו לוקה נמי לוקה ותירץ דצ"ל לדעת הרמב"ם והוכיח מזה דלאחר הפדיון אינו לוקה משום כלאים ודוקא קודם פדיון הוה אסור משום כלאים וע"ש שהאריך ובאמת אינו מוכרח דלעולם אפילו לאחר פדיון י"ל שאסור ודוקא הקדש מעיקרא ונעשה בעל מום שכן כתב שם בהלכות כלאים שהיתה קדש ונעשית קודש וחול מעורבין אבל בעל מום מעיקרא לא וא"כ דוקא קודם פדיון מיירי אבל לאחר פדיון כיון דיוצא לחולין לגזוז ולעבד לא שייך ביה איסור הרבעה ושוב ראיתי כן בשער המלך ח"ג דף כ"ב. ועיין עוד מ"ש במשנה למלך בהלכות כלאים דאפשר דמיירי כאן בפסולי המוקדשים על פסולי המוקדשים דלא שייך איסור הרבעה ולדעתי צ"ע ומה שרצה לדמותו להנולדים מן הכלאים הא התם צריך שיהי' אמותיהם שוות והוי הכל מין אחד אמנם בפסולי המוקדשין לא שייך זה מין אחר וא"כ לא דומיא כלל.

ועיין בברכת הזבח במסכ"ת מעילה בחדושיו על הרמב"ם דף נ' ע"ב שכתב דהרמב"ם מיירי בבכור בעל מום דהוה גם הוא פסולי המוקדשין דאי בתם לא ידע טעם לאסור הרבעה וכנראה אחר המחילה דאישתמיטתיה ליה הסוגיא דכאן ומה שפירש"י דאסור משום עבודה גם מה שכתב דהרמב"ם שלא כתב בהלכות מעילה דאינו לוקה סמך על מה שכתב בהלכות כלאים חדא דשם לא כתב בכור כלל ותו דשם משום איסור כלאים וכאן משמע דשייך להלכות מעילה ומשום עבודה:

בשבת בטובה בי"ט במזונת. מרכבת המשנה פ"ו דשבת הי"ב:

מאן תנא שינוי בדבר האבד כו' הלכה כר' יוסי והקשה הריטב"א דכאן משמע דהלכה כר"י ואפילו טירחא מרובה שרי ואלו בפרק קמא אמרינן בכל הפרק דטירחא מרובה אסור וע"ש מה שתירץ ובלא"ה הא אמרינן בסמוך הלכות מועד עקרות הן ואין ללמד זו מזו:

רש"י וצריכי למימר בתרווייהו בשני בבא דמתני' בדמשחא ובדחמרא נ"ל שכאן צריך להיות סוף הדבור ומתחיל הדיבור ר' יוסי וקאי אמאי דאמר בגמרא קמיית' ומפרש רש"י מאי קמייתא דרבי יוסי אמר ובע"כ צ"ל כן דאי כמו שכתב לפנינו משמע דהקושיא דוקא מרבי יוסי למה צריכין תרתי דר' יוסי אבל מר' יהודה ל"ק והא ליתא דקושיות הגמרא גם מר' יהודה והא רשי' דמתרץ ואי אשמעינן בתרייתא בההיא קאמר ר' יהודה וא"כ לא מתורץ דר' יוסי ל"ל אלא וודאי דהקושיא מר' יהודה ואגב דתני דר' יהודה תני נמי דר' יוסי:

דף יב:

ר' יהודא נשיאה נפק בחומרתא דמדשא. עיין ערובין ס"ט ד"ה כיון דחזי. ועיין זרע יצחק:
ושתי מיא דאחים קפילא ארמאה. עיין ע"ז ל"ג ד"ה בעי מניה:
אדם חשוב שאני הפוסקים השמיטו דינא דאדם חשוב. ועיין בשבת נ"א דהך דינא דאחים קפילא נזכר שם אצל רב נחמן ואיתא הסוגיא דהכא ובוודאי כיון דרב נחמן ור' יהודה נשיאה עבדו כן פשיטא דכן הלכה נגד רב אמי ובפרט דרב יוסף נראה שסובר כן ועיין בפר"ח סימן קי"ג ועיין במחזיק ברכה חא"ח דף נ"א מה שהשיג על קרבן נתנאל ועל תוספות שבת. עיין מה שציינתי בשבת:
שבקיה והדר אתא. עיין בריטב"א ולא הבנתי מה שכתב בלשון הדר אתא ובוודאי יש שם ט"ס:
צנעא דהני יממא הוא לכאורא משמע דיממא הוא יותר בצנעה מבלילה דאושא מילתא טובא ולפיכך צריך דוקא להכניסן ביום ולא בלילה וכן נראה מלשון הטו"ר והש"ע אמנם רש"י כתב אפי' בלילה כיממא דמי ולא סגי שלא להכניסן ולהכי מכניסן נמי ביום משמע דלרש"י אין חילוק בין יממא ללילה ורשאי להכניסין בלילה וגם ביום. ועיין בהרב המגיד שכתב בשם הרמב"ן דוקא מכניס פירותיו שהוא רק ספק אבודין אבל וודאי אבוד א"צ צנעה וכ"כ הריטב"א על שמו ופסקו רמ"א ולפ"ז צ"ל דהנך כשורו לא הי' וודאי אבודין דא"כ מאי הקשה אביי מפירות דבעי צנעא דהכי שאני כיון דהוה וודאי אבודין ואפשר רש"י לס"ל הכי דאפי' וודאי דבר האבד צריך צנעה מיהו אין חילוק בין לילה ליממא וזה שכתב רש"י ולא סגי שלא להכניסן כלומר דהוה וודאי דבר האבוד:

דף יג.

משום דאסורא דאורייתא. עיין חגיגה י"ח ד"ה חולו של מועד ובתחלת מסכתא:
גברא קניס רבנן והא ליתא או דילמא ממוניה קנסו וכתב ר"י הביאו ב"י בס"ס תקל"ח דהא דמסקינן דלא קנסו בנו אחריו היינו בדבר אבוד אבל בדבר שאינו אבוד אם עשאה בח"ה מאבדין אותו ממנו ואפילו מת קנסו בנו אחריו ונראה כי זה למ"ד דאיסור מלאכה בח"ה דאורייתא ולפיכך בדבר שאינו אבד קונסין בנו אחריו כדאמרינן גבי כהן שצרם אוזן בכור וקנסו בנו אחריו מאחר שהוא אסור מדאורייתא ותמה עליו הב"י דהא גם בצורם אוזן בכור אפשטא בעיא שם בבכורות דלא קנסו. ועיין בט"ז ופרישה מה שתירצו ואפשר לומר כי לדעת הרמב"ם שכתב כי קונסין אותו ומפקירין הכל א"כ כיוון מלאכתו בח"ה חמור מצרם אוזן בכור דהתם לא קנסו רק שלא ישחט עם אותו מום כמ"ש הרב

המגיד והיה ק' לרבינו ירוחם למה אמר כאן ואת"ל קנסו בצרם אוזן בכור משום דאסורו מדאורייתא ולמה צריך לומר דאיסורו מדאורייתא אבל הכא איסור דרבנן ואי נמי הוה כאן איסור דאורייתא נמי שייך למיבעי דהתם עביד איסורא אבל כאן לא עביד איסורא וכמו שאמר שם בבכורות דף ל"ד וכן הקשה התוס' וצ"ל דמבעי' לי' בעביד איסורא שעשה מלאכה בדבר שאינו אבוד ולכן הוצרך לחלק בין מדאורייתא לרבנן אלא דקשה למה דמיבעי' לי' בעביד איסורא וא"כ מיבעי' לי' דוקא למ"ד דח"ה מדרבנן למה לא מיבעיא בלא עביד איסורא נמי ולחלק בזה שהרי יש מקום לטעות דלא מיבעיא ליה אלא בעביד אסור' אבל בלא עביד איסורא פשיטא דלא קנסו ולזה צ"ל דלהכי בעי בעביד איסור' כדי לאשמעינן דדוקא למ"ד ח"ה דרבנן שייך למיבעי אבל למ"ד ח"ה דאורייתא לא שייך למיבעי דאפי' אי צורם אוזן בבכור לא קנסו הכא קנסו. דח"ה חמור מצורם אוזן בכור כמ"ש כיון דמפקירין הכל ולהכי אם שנים במדרגה אחת אף דצורם לא קנסו אבל בח"ה קנסו היינו היכ' דשניה' מדאוריית' ובשניהם עביד איסור' וא"כ לא שייך למיבעי אבל בעייתו הוא היכ' דבלא"ה צורם חמור כגון דהוא מדאוריי' וח"ה לאו מדאוריי' בזה י"ל דח"ה קיל כיון דלאו מדאורייתא הוא וכן אי לא עביד איסורא אע"ג דהוא מדאורייתא שוה לזה כיון דקיל בענין דלא עביד איסור' שפיר י"ל דלא קנסו מעתה אתי שפיר דברי רבינו ירוחם. כל זה כתבתי לפי חומר הנוש' דלא לשווי' רבינו ירוח' כטוע' בדבר פשוט כיון דהוא עצמו פסק כן גבי צרם אוזן בכור:

אין לוקחין בתים ועבדים ובהמה. ברי"ף ורא"ש גרסי אבנים וכן הוא בירושלמי ועיין בתוי"ט:

מתיב רב ששת וחכמים אומרים ג' אומנות. עיין לעיל דף ו' ד"ה דמוזלי גבן וכנראה לכאורה דאיכא מ"ד דשכר פעולה שאין לו מה יאכל אסור. עיין מ"ש שם ובברכי יוסף דף קנ"ז ע"ד כתב דמשמע קצת ברשי' דרב ששת סובר כן ואני לא מצאתי גילוי מזה ומה שכ' רש"י בד"ה מתקיף אלמא סבר כל מלאכה שרשאי לעשותו בחולו של מועד עושין אותו בערב פסח הא וודאי דזה הי' סבר רב ששת ולכך הוקשה לו אם נימא שכר פעולה שאין לו מה יאכל מותר אבל לעולם הוה רק מקשה ולא מוכח דס"ל שכר פעולה שאין מה יאכל אסור:

רש"י ד"ה שאין לו מה יאכל לאתויי מאי כו' משום לוה כו' דהא מותר בלא"ה כוונתו דשני דינים הוזכרו במשנה אם אין המלוה מאמין ללוה בלא שטר מותר לסופר לכתוב וכן אפי' אם מאמינו רק שאין לסופר מה יאכל מותר לכתוב ומעתה מוכח דפועל שאין לו מה יאכל מותר כדקתני או שאין לו מה יאכל וליכא למימר פרושי קמפרש והכי

פרושא דאין לו מה יאכל על הלוה קאי דאם אינו מאמינו אין ללוה מה שיאכל מותר לכתוב שטר הא ליתא דאם אינו מאמינו אע"פ שיש ללוה מה יאכל מותר דהא קתני או שאין לו מה יאכל וא"כ בע"כ צ"ל דאסופר קאי ושפיר מוכח:

דף יג:

אמר אביי חילקא חדא לתרתי עיין ברכות ל"ח דשם גרסי' חילקא טרגא זריז ערסן. ופירש"י דבמ"ק אמרי' חילקא אחד לשנים טרגא אחד לשלשה זריז אחד לארבע ערסן אחד לחמש ובערוך גריס זריד במקום זריז ולא ידעתי למה בברכות קורהו זריז או זריד וכאן קורהו טיסני ודוחק לומר דהכל אחד הוא ותו כיון דלענין נדרי' ובמסכת מכשירין קורהו טיסני למה במסכת ברכות קורהו זריד ותו קשה לי דרב דימי דאמר כונתא אחילקא דוקא פליג אבל בשאר מודה וכיון דניחא ליה בשאר שהוא תבואה שנחלקה למה חולק דוקא בחילקא ואמר שהוא כונתא. ועיין בערוך ערך כונת:

פרק שלישי

והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. עיין בארוכה משנה למלך פ"ז די"ט הי"ט:

דף יד.

ושאר כל אדם מ"ט אסורים. בספר נודע ביהודה סימן י"ג כתב לתרץ דעת ר"ת שהביא פטור [לוח הטעות: בטו"ר] שאם גלח ערב הרגל שמותר לגלח ברגל והטור הקשה עליו וכן שאר כל הפוסקים והוא ז"ל כתב לתרץ שבוודאי גילוח מלבד הטעם שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול יש בו איסור משום מלאכה כמ"ש התוס' אלא שהדבר הזה ראוי להתיר משום כבוד הרגל לפיכך אסרוהו כדי שלא יכנס כשהוא מנוול וכיון שאסרוהו משום כך א"כ גם איסור מלאכה נשאר שאסור ג"כ משום מלאכה. ולפיכך אם גילח ערב הרגל כיון שאין בו צורך כ"כ וודאי אסור משום מלאכה אף שלא שייך טעמא שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול ואם לא גלח ערב הרגל אף דמשום מלאכה הי' ראוי להתיר. מ"מ אסור משום שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. מ"מ אם גלח ערב הרגל אף דאין איסור רק משום מלאכה מותר ע"י מי שאין לו מה יאכל ולהכי לא חשב במשנתינו דחשב רק מה שהוא מותר לחלוטין ולא דוקא ע"י מי שאין לו מה יאכל ע"ש ואף אם נקבל זה התירץ זה עולה אם נפרש קושיות הטור על ר"ת דהו"ל לחשוב במתני' כמו דחשיב אינך אבל אם קושיות הטור דהו"ל להתלמוד לפרש על מתני' דאלו מגלחין דמי שגילח מותר וכמו שמפרש התלמוד על מתני' דאלו מכבסין דמי שאין לו אלא חלוק אחד מותר

א"כ אזלא ליה כל התירץ שכתב הרב דעכ"פ הגמרא הי' לו לפרש ופירש זה הרב ב"י עיקר וכן נראה וודאי שזה כוונת הטור מדקאמר כי היכא דקאמר גבי כיבוס ובכבוס הרי לא מצינו במשנ' דין מי שאין לו אלא חלוק א' ובע"כ דקאי על התלמוד מעתה נבוא לעיקר תירוצו מ"ש שאם גלח קודם הרגל א"צ כ"כ ברגל ואסו' משום מלאכ' מנ"ל זה הלא גבי חלוק אפי' כיבוס קודם הרגל מותר ואפשר דוקא כמבואר בתוס' ופוסקי' וא"כ למה התירו נימא כיון דאין צורך כ"כ אסור משום מלאכה ודוקא ע"י אין לו מה יאכל מותר ואם נאמר דבכיבוס יש בו צורך יותר חדא דנראה לעין שאינו כן מצטערי' יותר בגילוח מבכיבוס ובשבת דף ק"מ אמרי' גבי חלוק דנחויר' כל תלתין יומין ואע"ג דהתם בבגד פשתן מיירי וכאן בצמר מ"מ אי אפשר דהמרחק רב כל כך בין צמר ופשתי' דהתם תלתין יומין וכאן רק איזה ימים מקרי צורך גדול להתיר משום מלאכה ותו כיון דפשוט דאם גילח קודם הרגל אסור משום מלאכה מאי הקשה ואם נאמר דשואל על מי שלא גילח קודם הרגל דניהי דמלאכה היא הי' לו להתיר לצורך כיון דזה פשוט דמלאכה היא אם גילח מנליה להמקשיה להקשות דאם לא גילח יהי' מותר לצורך הרגל דילמא לא פלוג וכשם דאם גילח אסור משו' מלאכ' גבי לא גילח נמי אסו' משום מלאכ' וכי הי' להמקשה סברה פשוטה כ"כ דלצורך רגל מותר ואם נאמר דהמקשן באמת לא הי' יודע כלל טעמא דמלאכה אפי' בגילח (או שהי' סבור דאפי' גילח אסור לכן שואל שפיר מ"ט א"כ כיון דהמקשן לא ידע מזה מנלי"ה דהתרצן נאיד מסברת המקשן וסבר דאסור משום מלאכה דכלל גדול כל שאין לנו הכרח לא אמרי' דהתירצן נאיד מסברת המקשה בחנם אלא וודאי צ"ל בין להמקשן בין להתרצן אין אסור כלל משום מלאכה בין גילח בין לא גילח כי מפני צורך הרגל מותר מלאכה כזו ולכן הקשה מ"ט ועוד הארכתי בזה בקונטרס השגות ועל כל דבריו בתשובה הנזכר. ומפני שכבר נדפס אחת בסוף ספר בנין אריאל לאחד מחכמי דורנו וגם בחלק שלישי בספר פחד יצחק שיצא מחדש לאור נדפסו בסופו איזה תשובת מרבינו איטלי' שהאריכו מאוד וכתבו בתוקף נגד דברי הרב נודע ביהוד' לכן קצרתי פה רק את זה אגיד כי סברת ר"ת הלזו לא מצאתי בשום פוסק שאמרה בשם ר"ת חוץ מהטור והתוס' שדרכם תמיד להביא דברי ר"ת לא הביאו וכל פיסקי הלכות שדרכם להביא דברי ר"ת לא הביאו דברי ר"ת אלו והם הסמ"ג והרא"ש ורבינו ירוחם ונימוקי יוסף והריטבא והרב המגיד והאגודה וגם פסקי הלכות קצרות כגון הכל בו וארחת חיים הארוך ושבולי הלקט וסמ"ק אין גם אחד מהם שיביא דברי ר"ת. והגהות מיימון פ' ז' די"ט כתבו סברת ר"ת בשם י"א. וכתבו עלה בשם מהר"ם מרויטנבורג שטעות הוא בידם. ואלו הי' ר"ת אמרה לא היה הקדוש מהר"ם מרויטנבורג

כותב על המאור עינינו ר"ת דטעות הוא בידו גם הגהות אשרי בשם א"ז כתב סברא זו בשם י"א ולא בשם ר"ת לא נשאר מכל הפוסקים שהביאו בשם ר"ת רק הטור וגם הוא כתב ור"ת פירש ולא ור"ת פסק שהי' שפסק הלכה למעשה רק שפי' ואולי לא הי' סומך על פירושו וכה"ג מצינו בתוס' כתובות דף צ"ח ע"ב כ' ר"ת לר' יעק' ישראל אע"פ שיש פרושי' אחרי' מ"מ זה נר' עיק' שהמוחזק ידו על העליונה הרי דר"ת בעצמו כתב שם דהי' מסופק בפרושו ולא הכריע רק מטעם שהוא מוחזק א"כ אפשר הכ' ר"ת לא הי' סומך על פרושו ואולי זה כוונת הטור במה שכתב וקשה הדבר להתיר כלומר אע"פ שלא הי' קושיות על פירושו זה מ"מ קשה להתיר כיון דלא מצינו שר"ת פסק הלכה למעשה רק הי' מפרש כך וגם אולי גם הטור גופי' היה מסופק אם ר"ת אמרה או לא. גם מ"ש שם בנודע ביהוד' כיון דבשביעי' לא חששו משו' מרא' עין גם בח"ה לא חששו אישתמיטי' אחר המחיל' גמ' ערוכה בפ' מי שהפך מקבלי קבולת במועד דאפי' חוץ לתחום אסור דחיישי' לאורחים וכן מצאתי שוב בפרישה שרצה לתרץ דעת ר"ת דמיירי בזר יחידי ואח"כ סתר דיש לחוש לאורחים ולסיומא דמילתא אומר אני ק"ו ומה כיבוס כלי פשתן דכל הפוסקים מתירים חוץ ממהר"ם ואפ"ה כ' בש"ע דהוי דברי' המותרי' ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירם מכ"ש גילוח דכל הפוסקים אוסרים לא מצינו מי שיתיר רק הטור בשם ר"ת ועליו נופלים כמה קושיות פשיטא בתכלית הפשיטות דגרע טפי מכיבוס כלי פשתן ומלבד הראיות העצומות הוה בכלל דברים מותרים ואחרים נהגו בו איסור. ותו לא מידי:

ושאר כל אדם מ"ט אסורים. עיין בחקרי לב קפ"ז שכתב דאפש' לתרץ קושי' התו' דלמה לא אסור משום מלאכה ע"פ מ"ש הכל בו והביאו הב"י בסי' רנ"א לחלק בע"ש בין תספורת מעשה הדיוט למעשה אומן וא"כ הכי קמקשי על מעשה הדיוט דלמה הוא אסור דהא וודאי ג"כ אסור מדלא התיר במשנה ע"ש ודוחק הוא לפ"ז צ"ל דהך איבעי' דאומן ומי שאבדה לו אביד' ג"כ במעשה הדיוט קמיירי דאי במעשה אומן בלא"ה אסור משום מלאכה וא"כ הו"ל להגמר' לפרש:

כדתנן אנשי משמר ואנשי מעמד. בבית דוד א"ח דף ע"ט הקשה למה לא התירו עי"ט האחרון כמו שהתיר בחמישי וע"ש וכן הק' מהרח"א בעץ חיים בלשונת דף ד' דבחמישי יהי' מותר לגלח במועד מפני כבוד שבת. ועיין במקראי קודש ותירץ כיון דלאו בכל רגל אירע כן בחמישי לפעמים לא יש חמישי שצריך לגלח לא פלוג וא"כ י"ל כיון דלא התירו בחמישי גם בערב הרגל לא התירו ועוד י"ל דבסוף פ"ב דסנהדרין קאמר דכה"ג מסתפר מע"ש לע"ש הואיל דמשמרות מתחדשות אלמא דדי בתספורת של שבעה שהרי

כה"ג עובד תדיר אם ירצה אע"פ שאינו מגולח רק מע"ש לע"ש א"כ גבי אנשי משמר התירו בחמישי שאין להם פנאי בע"ש וא"כ הוה כדי שלא יעבור עליהם שבעה ימים ונתנו להם דין כה"ג אע"פ דקאמר מפני כבוד השבת אפשר לעולם עיקר הטעם מפני שהמשמרות מתחדשות וזה לא שייך גבי רגל ותו דבע"פ אם גילח עי"ט האחרון לא עברו עדיין שבעה לא פלוג ואסרו גם בעי"ט האחרון של סוכת וע"ש בבית דוד שהקשה על הרמב"ם למה השמיט דינא דאנשי משמר מותרין בחמשי ודבריו דחוקים. ועיין ברכי יוסף סימן תקל"א בארוכה. ועיין בסוף ספר פחד יצחק ח"ג בתשובת מהר"י:

אומן שאבדה לו אבדה י"ל דמאי בעי דוודאי אסור כיון דלא תני במתניתין בהדי אלו מגלחין ומראי' זו הכריח הרשב"א בתשובה והביאה הב"י בסימן תקל"א דחלה ונתרפא אסור ודלא כהתוספות שמספקין בדבר ודוחק לומר דתנא ושייר וצ"ל דבעל האיבעי' הי' יודע צריכותא במתניתין דתני כל הנך וא"כ כל היכא דמוכח מילתא כי הנך וודאי לא צריך למתני רק שמסופק אי אומן מוכח מילתא כי הנך או לאו וסבר הרשב"א דדוקא מה שמצינו בגמרא דדמי להנך אבל חלה דנתרפא מדעת עצמינו לא נוכל לומר דדמי להנך. ועיין בתשובת זרע אמת סימן ע"ד אמנם התוספות לקמן דף י"ז ד"ה ותנא דידן נראה דס"ל תנא ושייר ולפיכך מספקא להו בחלה ונתרפא אבל הרשב"א וודאי נראה דלס"ל תנא ושייר:

מנודה מהו בקריעה. ב"מ נ"ט ד"ה וקרע:

קטן שנולד במועד. עיין על הסוגיא שו"ת רשב"א סימן ק"ל:

תוס' ד"ה אומן שאבדה לו אבדה כו' יש להסתפק אי חלה ונחרפא נראה דפשיטא להו להתוספות דנקטינין האיבעי' לקולא כמ"ש הגהות הרא"ש בשם א"ז והתוספות ס"ל דתנא ושייר כמ"ש לקמן בדף י"ז מעתה נסתפק להו אי חלה ונתרפא דמי לאומן דיש לו פרסום או לאו בוודאי אי הוה אמרינן דגם לבני העיר נסתפק הגמרא וא"כ שרי א"כ גם חלה ונתרפא לא גרע מבני העיר דליכא פרסום כ"כ דהא י"ל דלא הי' אצל האומן ואפילו לא אבדה להאומן אבדה לא הי' זה מסתפר ואפ"ה שרי וא"כ ה"ה חלה ונתרפא אבל כיון דהאיבעי' הוא דוקא באומן י"ל דלא דמי לאומן דהתם כ"ע ידעי שוודאי רוב אנשי העיר הי' אצלו להסתפר אבל חולה לאו כ"ע ידעי אמנם בפסקי תוספות כתב אומן שחלה ונתרפא ומשמע דשאר כל אדם שחלה ונתרפא לא מספקא להו דאסור רק באומן שחלה ונתרפא מספקא להו אי חלה דומה לאבדה לו אבידה ונתפרסם או לא דמי לאבדה לו אבידה דלא נתפרסים כל כך וכן באלי' רבה כתב דהתוספות מספקא להו באומן שחלה

ונתרפא ובלי ספק מפסקי התוספות לקח. ובשו"ת זרע אמת השיג עליו ולא ראה פסקי תוספות וע"ש מה שכתב בדברי התוס':

דף יד:

אבלות נוהג בקטן. עיין בחקרי לב דף רי"א שתמה על הרא"ש דלענין קריעה כתב בשם הר"י גיאת דקטן שהגיע לחנוך חייב ואלו לשאר דיני אבלות משמע דאפילו קטן שהגיע לחנוך אין מחנכין אותו ונראה דלא קשה דקריע חמורה משאר דיני אבילות כידוע ולכן החמירו מדרבנן אבל כל שאר דיני אבילות קילא ולכן לא החמירו בקטן שהגיע לחנוך:

מנודה מהו שינהג כו' מצורע מהו כו' משנה למלך פ"ז די"ט הי"ב והי"ט דף י"ח ע"ד:

אבל אסור בתספורת מדאמר רחמנא כו'. עיין בית דינו של שלמה דף ס"א ע"ג:

תוס' ד"ה עשה דיחיד. שאגת ארי' סי' ס"ה. ארעא דרבנן מהדורא בתרא רי"ב:

תוס' ד"ה מהו שינהג נידוי ברגל ושמא מסוטה ילפינין משמע דהתוס' ס"ל דנידוי דאורייתא היא ועיין בזה באורך בשו"ת האחרונים די"א דהרשב"א חולק וס"ל דספק נידוי לקולא דהוה רק מדרבנן ועיין דברי אמת בשו"ת דף מ' ועיין במהרש"א שהקשה דמאי תירצו דהוה עשה דרבי' דהא רגל נמי עשה דרבים ואין עשה דוחה עשה. ואפש' לומר דמה שכתבו דהוה עשה דרבים היינו דהוה צורך רבי' ולהכי אלימא טפי ועוד י"ל כיון דכבר נידהו קודם הרגל וא"כ כשבא הרגל חל הנידוי חייב לקיים דומיא למאי דאמרי' במסכת תענית דף י"ב ואם גזירתינו קודם לנדרו ידחה נדרו מפני גזירתינו ופירשי' דידחה מכל וכל ועיין בריטב"א שכתב בשם התוס' דאע"ג דנידוי דרבנן יש כח ביד ב"ד לעקור דבר בשב ואל תעש' ואפש' נתכוון לתוספות אחרת. ובדוחק יש להעמיס דברים אלו בתוס' שלפנינו ולפמ"ש דחל הנידוי מעיקרא קשה לרב יוסף דבעי למימר דמשמתינן בי"ט:

תוס' ד"ה ואי לא ציית דינא ומיהו פריך שפיר הלשון מגומגם וצ"ל ומיהו בלא"ה פריך שפיר כלומר דהגמרא סתר ראיות רב יוסף שפיר דדילמא לעיין בדינא ואפי' אם לא נגיה תיבת בלא"ה מ"מ יש לפרש כן דברי התו':

תוס' ד"ה אמר אביי כו' כוונתם דאביי דרצה לפשוט דאינו נוהג נידוי אע"ג דרב יוסף פשוט איפכא מ"מ אביי לשיטתו דסתר פשיטות דרב יוסף ומוקי לעיין בדינו וגם אביי הוכיח כן דאי לא תימא הכי ואע"ג דהגמ' דחי הך דאי לא תימא מ"מ אביי לא חש לזה וסובר דהך דאי לא תימא הוה הוכחה נכונה ואפילו אם נימא דהך דאי לא תימא לא הוי הוכחה אפ"ה מסברא יש לאוקמי' לעיין בדינו ולא לשמותי:

דף טו.

אבל אסור בת"ת מדאמר רחמנא ליחזקאל סוכה כ"ה ד"ה שהרי:
אבל אסור בתכבוסת. עיין לקמן כ"ג ד"ה כל שלשים:
תוס' ד"ה מנודה מהו בעטיפת הראש מהרש"א הגיה מצורע דבמנודה מהו ענין לכומתא וסודר דקאמרי דזה נזכר במצורע אלא קשה שהעתיקו אמר רב יוסף ת"ש ואלו גבי מצורע סתמא דקאמר ת"ש וצ"ל דכך הי' בגירסתם רב יוסף נמי גבי מצורע או דצריך למחוק רב יוסף:
תוס' ד"ה ובועלי נידות. עיין במשנה למלך פ"ג דביאת מקדש ה"ג שתמה על דברי התוס' דמשמע מדבריהם דליכא בועל נידה שאינו בעל קרי והא משכחת בועל נדה בלי בעל קרי כגון בלא גמר ביאתו או שטבל לקריו ע"ש שהניח בצ"ע והנה מ"ש בטבל לקריו הא התוס' עצמם כתבו כן בתחלת הדבור בדטבל לקריו אלא שכל קושייתם לרבי יהודה דלא צריך טבילה לבעל קרי היכא דבלא"ה נשאר בטומאתו וא"כ אפי' טבילה לא צריך וא"כ היכא תני ובועלי נידות ומ"ש הרב משנה למלך בלא גמר ביאתו לא ניחא להו להתוספות מדקאמר סתמא בועלי נדות ורוב בועלי נדות בביאה גמורה בהוצאת זרע וא"כ משמע שפיר הא דקאמר בועלי נדות מותרין בדברי תורה אפי' בבעל בעיל' גמורה וזה כוונתם ג"כ במ"ש בסוף הדבור ובתו' פי' דכיון דטומאת בועל נידה מכח טומאת קרי ר' יהוד' מודה דצריך טבילה כלומ' דאפי' הך בועלי נדות בבעילה גמורה מיירי מ"מ כיון דרוב בועלי נדות ע"י קרי הוא בא לפיכך מודה ר"י דצריך טבילה לקרי אע"ג שנשאר בטומאתו מכח בועל נדה:

דף טו:

מנודה מהו בנעילת הסנדל. מקשים דלמה לא פשט ממדבר דהי' מנודים לשמים וכתיב בפ' כי תבא שמלתך לא בלתה ונעלך מעל רגליך ואפשר י"ל דקטנים דוקא שלא הגיעו לכלל מצות אבל גדולים לא. ועיין בפ' עקב גבי ורגליך לא בציקה משמע דוקא יוצאי מצרים הי' להם מנעלים ולא הנולדים וא"כ הם הי' גדולים ואפשר עוד לומר דעל הדרך הי' מותרין. ועיין מקום שמואל שתירץ כן:
כל אותן מ' שנה מנודין הי' ושלחו קרבנותיהן. עיין במשנה למלך פ"א דתמידין ה"א שהקשה מהא דאמרינן בחגיגה וי"ו שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הן הקריבו תמידין והניח בצ"ע וי"ל דוקא תמידין הקריבו שבטו של לוי אבל קרבנות יחיד הקריבו כל אחד ואחד ושוב ראיתי בקהלת יעקב בדרושים דף י"ד שכתב כן בשם הספרי והילקוט

וראיתי שם שהקשה היאך הקריבו מלואים וזו קשה לרש"י דפירש ביבמות ע"ב נזופים הי' מעון העגל אבל להתוספות שהקשו על רש"י דעון העגל נמחל ופירשו עון מרגלים ל"ק דמלואים קודם למרגלים ועיין מ"ש בחגיגה וי"ו וביבמות דף ע"ב וכאן קצרתי:

מצורע מהו בתשמיש המטה כו' וישב מחוץ לאהלו התוספות מוקי לה במצורע בימי ספרו ובאמת קרא מיירי בימי ספרו אבל הדברים תמוהים דהא משנה שלימה היא בפי"ד דנגעים מנודה מבית שבעת ימים ואסור בתשמיש המטה והא בימי ספרו מיירי וכ"כ הכ"מ בפ"י דטומאת צרעת וצ"ל דהא דקאמר מצורע מהו בתשמיש המטה לאו איבעי' היא דקא מספקא ליה אלא שואל הטעם מנין לנו דאסור בתשמיש המטה ולולי דברי התוס' הי' מקום לומר דאיבעי' ליה במצורע מוחלט ופשיט ליה כיון דבימי ספירו אסור כ"ש בימי חלוטו וכמ"ד דאמר הכי בפ"ק. ועיין ביבמות ה' ד"ה ואכתי איצטריך דשם כתבו התוספות דהא תונא למאן דשרי מצורע מוחלט וציינו המדפיסים לסוגיא דכאן והוא טעות דהא כאן ליכא פלוגתא וכוונתם לסוגיא דלעיל דף ז'. ועיין ב"מ ל' ד"ה הא אין. ובשער יוסף דף קי"ב ע"א:

אבל אינו משלח קרבנותיו. עיין זבחים ע"ד ד"ה והא בעי סמיכה מנחות ס"ב ד"ה וכן השולח:

וביום בואו אל הקודש אל החצר הפנימית זבחים ע"ד ד"ה והא בעי סמיכה מנחות ס"ב ד"ה וכן השולח חגיגה ד' ד"ה דכתיב:

רש"י ורחיצה בכלל סיכה דכתיב ותבא כמים בקרבו. עיין בלחם משנה פ"ה מהלכות אבל דנראה דהי' לו הנוסחא כן בגמרא ותמה שם מסוגיא דיומא. ועיין מ"ש בשער המלך לתרץ בח"א דף כ"ט ע"א. ועיין מה שכתבתי שם ביומא:

תוס' ד"ה לא אשארא דמייתי התם כו' והקשה בשער המלך דף כ"ט ע"ב בח"א דהגהת מיימן כתב בשם רשב"ם והביאו הב"י דאם הסיך רגליו מותר לרחוץ משום הכון ותיפוק ליה דבלא"ה מותר רחיצת פניו וידיו ורגליו ואפשר דאף רשב"ם נמי אינו מתיר בחנם אם לא משום נקיות דאם בחנם בוודאי הוא עושה משום תענוג. ועיין דבר משה ח"ג דף כ"ו:

תוס' ד"ה לא אשארא כו' וא"ת ואמאי לא פשוט מר"א. עיין בספר אדרת אלי' אשר בשני מאורת הגדולים סימן ד' דף כ"ג:

דף טז.

ומנלן דמפקרינן נכסי' דכתיב וכל אשר לא יבא לשלשת ימים והקשה בקהלת יעקב אלגאזי דף נ"ד דהתם בגיטין דף נ"ו ר' אליעזר חולק על רבי יצחק דנפקא ליה מקרא דהכי ור"א נפקא ליה מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו ומוכח התם דרבא כר"א ס"ל וא"כ קשה למה הביא הך קרא דיחרם כל רכושו ע"ש ואף כי יש להשיב על עיקר דבריו ואין כאן מקומו ואף לשיטתו ל"ק דהתם בגיטין בעי הגמרא למילף שרשאים ב"ד להפקיר נכסי' ולהורת בדין אע"פ שע"י כך נוטלים ממון מזה ונותנים לזה ובזה מיירי קרא דאלה נחלות אבל הכא מיירי מתורת קנס לאבוד אפילו נכסין ופשיטא להפקירן ובוודאי זה אי אפשר ללמוד מקרא דאלה נחלות ודוקא מקרא דיחרם כל רכושו דשם מוכח דיכולין להפקירו מתורת קנס:

ומנא לן דנצינן ולטינן בית דינו של שלמה דף רכ"ז ע"ב.

ההיא טבחא. מרכבת המשנה ח"ב פ"ז דתלמוד תורה הכ"ו:

טוט אסר טוט שרי. עיין בריטב"א מ"ש בשם התו' ובתוספות דמנחות דף ל"ד ד"ה טוט בכתפי סתרו פירש זה דשנים אין נקראים ב"ד והסכימו לפירש"י דשופר הוא ועיין בתוספות בנדרים ז' ד"ה אין בין נידוי:

אבל לאפקרותא דעד דחיילי תלתין יומין לחם שלמה י"ב ע"ג.

מנודה לתלמיד אין מנודה לרב. עיין סנהדרין ח' ד"ה מפיקנא.

אין נידוי פחות מל' יום. זהב שבא.

שוב פעם אחת גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק. עין יוסף ס"ח ע"ב.

דף טז:

שירה אתה אומר על מפלתו של שאול יומא כ"ב ד"ה והאמר.

ואלה שמות הגבורים מאי קאמר פרשת דרכים.

בשעה שהי' יושב בישיבה לא הי' יושב ע"ג כרים וכסתות עיין בפ"ד דהלכות ת"ת ה"ב שכתב הכ"מ בשם הר"ן דהא דאמרינן במגילה שלא יהי' הרב יושב ע"ג המטה והתלמידים ע"ג קרקע ומחלקי בין רכות לקשות ע"ש ועיין מ"ש בנחלת יעקב פ' יתרו ונראה וודאי דדוקא לאחר שישבו הכל הרב עם התלמידים לזה לא ישב הרב ע"ג מטה והתלמוד ע"ג קרקע משא"כ קודם זמן ר"ג הי' לפעמים הרב יושב והתלמידים עומדים ודוד אפשר כי הוה לומד אצל עירא היאירי הי' עומד רק כשהי' דוד שונה לתלמידיו הי'

שונה בתחלה ע"ג כרים וכסתות ואח"כ ע"ג הקרקע והתלמידים בין כך ובין כך עומדים ועיין בחזון עובדיה ע' ע"ד:

דף יז.

צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה. מהרי"ק שורש קס"ח תיקון סופרים דף קכ"ח:
ההיא צורבא מרבנן כו' שפתי כהן ישמרו דעת. עיין חגיגה ט"ו ד"ה הא בגדול. חזון עובדיה קי"ד ע"ג.
למערתא דדיינא וקבלוהו שבת יוד ד"ה אי איכא.
דעבר אדר' אליעאי רצוף אהבה:
להיא גברא דמחי לבנו הגדול. ביד מלאכי כלל שס"ז הוכיח מכאן דעובר על לפני עוור כל שנותן מכשול לפניו לעבור עבירה אע"פ שהאחר אינו עובר עבירה דהא הכא עדיין לא הכהו בנו ואעפ"כ שמתוהו משום דעבר אלפני עיוור והקשה מההיא דקדושין גבי רבה בר רב הונא דקאמר ודילמא רתח וקעבר אלפני עיוור ומשמע דאי לא רתח לא קעבר אלפני עיוור. ומה שתירץ דכוונת הגמרא כן הוא אפילו בלא רתח ורק הגמ' מפרש הטעם מה לפני עוור יש לזה קאמר דילמא רתח ה"ה דאפילו לא רתח לע"ד הקלושה דוחק הוא בלשון הגמרא ולכן נראה וודאי דהא דדרשינן בברייתא לפני עיוור לא תתן מכשול במכה לבנו גדול ע"כ אפילו אין הבן מכה לאביו דאי במכה פשיטא מאי צריך לאשמעינן פשיטא דעובר מ"ש מהגורם לחברו לעשות שאר עבירה או להכות או לקלל אביו אמנם וודאי דזה אסמכתא עלמא הוא ומדרבנן דמן התורה אינו חייב עד שיעשה בנו העברה אבל מדרבנן חייב לאלתר ולכן הקשה שם בקדושין ודילמא רתח כי אם לא ירתח ליכא עבירה כיון שאביו לטובתו הי' מכוון לראות אם ירתח או לא ולהוכיחו אם ירתח וכל כה"ג וודאי לא גזרו רבנן כשלא נעשה שום עברה על ידו אבל אם ירתח בוודאי יש לפני עיוור דאורייתא. ועיין בלימודי ה' לימוד נ"ז:
ופליגי דר"ל דאמר ר"ל ת"ח שסרח. בארות המים י"ז ע"ב.
תיתי לי דלא שמתי צורבא מרבנן. שער אפרים סימן ס"ד:

דף יז:

בשלא הי' להן פנאי. עיין בארוכה משנה למלך פ"ז די"ט הי"ט:
כהן ואבל מותרין בגילוח מרכבת המשנה ח"א פ"ז די"ט הי"ז והי"ח:
כשחל שמיני שלו בשבת ערב הרגל לפ"ז אם שמיני הוא שבת א"כ בע"כ שהתחיל האבלות בשבת שלפניו וכ"כ התוספות ומוקי לה בשמועה קרובה או בנתייאשו מלקברו

אבל לה"ר יחיאל שכתב הטור י"ד ח"ב שאין שבת מתחילת המנין אלא מתחיל למנות מיום א' א"כ שמיני בשבת ערב הרגל היכא משכחת לה ושוב ראיתי בתשובת הרשב"א שהביא הב"י שם דהביא ראי' זו מסוגיא דכאן ואפשר דר' יחיאל לא אמר אלא בשמועה קרובה אבל בנתייאש מלקברו לא אמר ומודה דהא מוכח כן בירושלמי ושוב ראיתי כן בדברי אמת בשו"ת דף ד' שהקשה כן לר' יחיאל ותמהני שהרי כבר הרשב"א הביא ראי' זו:

ה"ד אלימא דשלים משמרתו בערב הרגל ברכי יוסף א"ח קנ"ה ע"ד:

רש"י שלא ישהו קרבנותון כו' נמצא שמשהין קרבנותיהן ואין קרבין ביום השמיני דברי רש"י תמוהים מאוד כמו שהקשה במשנה למלך פי"ז די"ט דהא בהוה לו פנאי מיירי וא"כ כבר עבר יום השמיני. ועיין בספר בית דוד על המשניות שכתב שצריך להגיה בדברי רש"י ולמחוק ואין קרבין ביום השמיני ואפשר לומר דכוונת רש"י דוודאי זה שכבר שהא ועבר זמנו לא איכפת לן אם ישהא עוד אך הגזירה הוא כשרואה זה שעבר זמנו דאסרינן ליה במועד יאמר שאין חשש לשהות קרבנותיו ופעם אחרת ישהא בשביל זה באופן שלא יהי' קרבים ביום השמיני ומ"ש רש"י דמוטב לקרב זמן הקרבה ולא לאחר היינו בזמנה אבל שלא בזמנה וודאי לא איכפת לן כן נראה לי אם נקיים נוסחת רש"י שלפנינו:

תוס' ד"ה שמא ישהא כו' משום דרש"י כתב דתגלחת דנזיר ומצורע מעכב ובאמת גבי נזיר פלוגתא היא אי מעכב ומשמע דלמ"ד לא מעכבה אסור לגלח שהרי יכול להביא קרבנותיו לכך באו התוספות לפרש דלעולם אפילו למ"ד בנזיר אינו מעכב מ"מ מותר לגלח דתגלחת מצוה היא עכ"פ אבל מצורע משמע וודאי דלכ"ע מעכב וכ"כ התי"ט בפי"ד דנגעים ובספר בית יעקב דף פ"ה ע"ג השיג עליו ולא הבנתי כוונתו כי בתחילה כתב דבמצורע וודאי וא"ל דלכ"ע לא מעכבא ואח"כ כתב הוא דאע"ג דבנזיר איכא פלוגתא במצורע לכ"ע לא מעכבה:

תוס' ד"ה ותנא דידן עיין על הסוגיא ורש"י מחזיק ברכה חא"ח ק"ו ע"ג ובתשובת שבסוף ספר פחד יצחק ח"ג על הגילוח דח"ה שהאריכו בסוגיא זו:

תוס' ד"ה זאת אומר' כו' וי"ל משום דתני לקמן כו' והקשה מהרש"א דאכתי לא מתרצא דהא קחשיב התם מלאכה וא"כ תכבוסת בכלל וי"ל דכוונתם משום דבתכבוסת איכא לאסתפוקי אע"ג דמלאכה היא הא יש מלאכות שמותרת גבי אבל מפני שהם לצורך הגוף והוה כמו הדחת כוסת והצעת המטה דשרי באבל וא"כ ה"א מדלא קתני בפירוש לקמן תכבוסת דתכבוסת בכלל מלאכת המותרת לזה אשמעינן דאסור משום מלאכה

וא"כ לא צריך למחשביה לקמן דבכלל מלאכה היא ומ"ש בתרוצם השני תכבוסת מים כמ"ש מהרש"א צ"ל באמת דלאו מלאכה הי' ואפ"ה אסור:
כשם שאסור לח. עיין יבמות מ"ג ד"ה במקום שמותר ובמהרש"ל ובמהרש"א שם:

דף יח.

פנחס אחוה דמר שמואל איתרע. עין יוסף ע"ו ע"ו:
ואסתייע מילתא דהדור פירש שחזרו אצליהם וא"כ חזינן דלטובה מילתא היא דמדאמרו ונשובה אליכם חזרו וא"כ ה"ה לרעה:
שורפין חסיד הא דלא פריך אשמואל היכא הוה עביד הכי ורש"י מתרץ דהדר כניש ואפשר דשם לא הי' שכיח אשה ובמקום דלא שכיח אשה לא חיישינן ובב"ה אפשר דשכיח אשה לשאול הוראה וגם כבוד בית המדרש רגילים להשליכם לחוץ ועיין בנידה י"ז ובפרי חדש י"ד סימן קי"ו דכתב דדוקא אם דעתו להניח שם ואח"כ זורקם למקום אחר הוה שלא בדוכתיה. ועיין במחזיק ברכה א"ח דף נ"ב:
תוס' ד"ה ומסתייה מילתא תימא כו' ואפשר לומר דמהתם אין ראי' כ"כ דאינהו אמרו כמעט כסדום ואמר להם הנביא שמעו דבר ה' קציני סדום אבל מה דאמר ברית כרותה שבוודאי יבא הדבר לא מוכח מהתם אבל מנשובה אליכם וודאי מוכח אע"ג דלא הי' בדרך השכל שיחזור יצחק עמו וכיון דברית כרותה אין חילוק בין לטובה בין לרעה ועיין ברצוף אהבה ובאמרי שפר פ' עקב:
תוס' ד"ה ובגנוסתרי אסור כו' ובה"ג פוסק כו' וי"ל כו' ומסתבר להו דאפילו ר' יוסי הי' אוסר בגנוסתרי תוך שבעה דומי' דמועד והקשה מהרש"א מהיכא פסיקא להו דבמועד אסור ועיין ברא"ש ובריף שהביאו בשם י"א דבגנוסתרי אסור במועד מדקאמר ר' יוחנן נוטל בשניו ש"מ דבגנוסתרי אסור וא"כ מוכח דבגנוסתרי והך י"א הוא דעת הלכות גדולת ושפיר קאמרו דתוך שבעה לא גרע ממועד והרי"ף הקשה על הלכות גדולת דא"כ למה קאמר ש"מ תלת ולא קאמר ש"מ ארבע דבגנוסתרא אסור ואפשר לומר לדעת ה"ג כיון דאמר מותר ליטול צפרנים בחולו של מועד וזה הוה בשניים א"כ ממילא מוכח דגנוסתרא אסור ולא שייך למחשב ההיתר והאיסור בתרתי דהא לא הוה רק דבר והיפוכו:

דף יח:

מותר לארס אשה בחולו של מועד. שער יוסף ח"א כ"א. ברכי יוסף א"ח קנ"ח עין יוסף יו"ד ע"ב. אמרי שפר למהראנ"ח:
ת"ש ויקנאו למשה במחנה. עיין עין זוכר דף נ"ה ע"א מ"ש בשם תלמיד הרשב"א:

מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים. עין יוסף ח' ע"ב:
אין כותבין שט"ח במועד. דברי דוד דף וי"ו:
ת"ש ויקנאו למשה במחנה עיין עין זוכר דף נ"ה ע"א מ"ש בשם תלמיד הרשב"א:
תוס' ד"ה הספרים כו' ובירושלמי קאמר עליה מטפחת הספרים אין מכבסין אותו במי רגלים כצ"ל וע' בשושנים לדוד דנר' דהי' חסר בתוס' שלו מי רגלים ולפיכך פירש פירוש זר ועתה בא לידי קונטרס טוב עין וראיתי בדף נ"ז ע"ב שכתב כן בשם הרב מהרא"י:
תוס' ד"ה ואלו כותבין במועד. נראה בכל הני הוה דבר האבד כו' עיין בחקרי לב רנ"א ע"ד שכתב דאע"ג דלמיתה לא חיישי' וגבי ממון פשיטא דלא הי' ראוי לחוש מ"מ י"ל כיון דהוה יותר מחד בוודאי חיישי' למיתה ע"ש ונר' כי למ"ד מלאכת ח"ה דרבנן אין צריך לזו כיון דהם אמרו והם אמרו וכשגזרו על מלאכת חה"מ לא גזרו בכה"ג ששכיח עכ"פ בדרך טבע העולם להיות אבוד ע"י מיתה ולפיכך לא גזרו:
תוס' ד"ה ומי אמר שמואל הכי כו' והקשה במגילת ספר עשין דף ל"ב מדלא משני הכי ש"מ דשמואל אף בזיווג ראשון מיירי וא"כ אין לו בנים וק' לפי' ר"ת בביצה ל"ו דסב' דבאין לו בנים אף בי"ט שרי ולמה אמר שמואל בח"ה ומזה אין כ"כ קושיא דילמא לעולם שמואל בזיווג שני מיירי אלא דס"ל דגם אידך דשמואל מיירי בזיווג שני ולכך לא מתרץ הכי ולעיקר קושיות התוס' י"ל כי בוודאי הא ددחי הסיעתא ממתניתין ומוקי לה בשטרי פסיקתא דוחק הוא אלא מיירי בקדושין ממש ומתניתין סתמא קתני וא"כ משמע אף בזיווג ראשון מותר לארס ובע"כ הטעם משום יקדמנו אחר ועיין בפרי האדמה ח"א דף נ"ה ועין יוסף ח' ע"ב ובשער המלך ח"א כ"א:

דף יט.

גזירות בטלי כו' הכל מודים כשחל ג' להיות ערב הרגל. רדב"ז ד' פיורדא סימן תרל"ו:
רש"י ד"ה אין עולין כו' ובהעתק מצאתי כו' ודעת התו' כדעת ההעתק כמו שנראה מדבריהם בדף הסמוך ד"ה אמר רבי יוחנן ויש לדקדק על רש"י שכתב בד"ה הקובר את מתו שלשה ימים שעיקר האבלות אינו אלא שלשה ימים דהא תינח כדעת ההעתק דשלשה ימים דוקא אבל לרש"י שכ' דטעות הוא ואפי' שעה א' קשה והתוספ' שכתבו ג"כ דשלשה ימים עיקר האבילות אזלו לשיטתם לקמן שסברו דשלשה ימים דווקא אבל לרש"י ק' ודוחק לומר שכתב כן לדעת ההעתק ושוב מצאתי בבעי חיי הנדפס מחדש חי"ד דף קע"ד שהקש' כן ובעץ חיים על המשניות כתב דדברי רש"י ט"ס הוא דבוודאי

במשנה ג' ימים דווקא קאמר והוכיח כן מהא דאמרי' בדף הסמוך וכבר השיג עליו בשושני' לדוד ועיין מה שאכתוב שם:
תוס' ד"ה ר' יוסי אומר. לחם יהודה כ"ט ע"ד:

דף יט:

תוס' ד"ה והתניא בניחותא דברי התוספות קצת קשה הבנה ונראה דכוונתם דמייתי סייעתא לרב הונא אע"ג דאבא שאול סבר כרב ששת משום דלענין פירוש המשנה וודאי הדין עם רב הונא ולא כרב ששת דטעמא דרב ששת משום דסבר דלשון בטלה משמע כולה ובאמת זה ליתא דהא חזינן בברייתא דת"ק נמי נקט לשון בטלה ואעפ"כ סבר ימים לא בטלו ואין הפירוש בטילה בכולה כסברת רב ששת וזה סיעתא לרב הונא לענין פירוש המשנה אבל לא לענין הדין וזה נראה ברור בכוונתם אע"פ שרבים נתקשו בדברי התו' גם בספר מקום שמואל סימן מ"א כתב דרך רחוק במחילה וא"צ ומה שתלה עצמו בלשון בטלה ובטלו אחר המחילה רבה נוסחא מוטעת נזדמנו לפניו כי בנוסח המשניות גרסינן בשניהם בטלה בה':
תוס' ד"ה הלכה כאבא שאול כו' בירושלמי מקשה לרבנן דאבא שאול מה בין יום ל' ליום שמיני נר' דהירושלמי סבר כרב' וכנהרדע' ולדידהו רבנן פליגי בתרווייהו ולא סברי כאביי דמודה רבנן ביום שלשים דמדפסקו הלכתא כאבא שאול ש"מ דפליג וזה הכלל בכל מקום הלכה מכלל דפליגי:
תוס' ד"ה שאסור ברחיצה כו' וא"ת מ"ש דלא אמרי' מקצת היום ככולו בשלישי ובשביעי לרבנן ובשביעי לאבא שאול שרינן ע"י מקצת היום ככולו. במהרש"א הבין דהך ובשביעי לרבנן אלמטה קאי כלומר דאמרי' מקצת היום ככולו ועל זה הקשה דהא באמת לרבנן לא אמרי' מקצת היום ככולו ואפשר לומר דהך ובשביעי לרבנן אלמעלה קאי כלומר דלא אמרינן מקצת היום ככולו בשלישי וגם בשביעי לא אמרינן לרבנן ולאבא שאול אמרינן בשביעי ואפשר דחסרו בתוס' תיבת כמו וצ"ל כמו בשביעי לרבנן:
תוס' ד"ה קברו ברגל והגיה מהרש"א שלא תפשוט הכל הוא סוף הדבור ומתחיל הדבור דלא נהגו מצות' שבעה ברגל ובוודאי כצ"ל ומה שכ' ומיהו דברי' שבצנע' נוהג עיין בכתובות שם שכתבו דרב ושמואל ס"ל הכי ויש פוסקי כן ולפ"ז כיון דאפילו דברים שבצנעה אין נוהגין בו פשיט' דאין עולין לשבעה וזה פשוט בתכלית הפשיטות וא"כ הוה מצינן לפרש מה שאמר דלא נהגו מצות שבעה היינו דאין נוהגין כלל ולהכי פשיטא דאין עולין מסברא ולא צריך לפשוט ממתני' אבל השתא דכתבו דדברים שבצנעה נוהג

ודוקא בפרהסיא נוהג אין הסברא פשוטה כ"כ והוי מצי למפשט ממתני' וכן למדתי מדברי הריטב"א:

תוס' ד"ה ומלאכתו נעשית ע"י אחרים כו' וי"ל דהכא מיירי בדבר האבוד משמע אבל דבר שאינו אבוד אסור ועיין בריטב"א שחולק דאפילו דבר שאינו אבד מותר בזה ובסימן שצ"ט פסק הטור והש"ע דאפי' לא נהג אבילות כלל קודם הרגל מלאכתו נעשית ע"י אחרים אחר הרגל כיון שכבר נהג איסור מלאכה ברגל אע"פ שלא מחמת האבלות נהג ומדכתב סתמא משמע אפילו דבר שאינו אבד מיהו במי שלא נהג אבילות כלל מספקא ליה להריטב"א אם למדין מזה דאפילו דבר שאינו אבד מותר ועיין בית דוד א"ח דף פ"ב ע"א:

דף כ.

רב אמר הלכה כתנא דידן וכתב רשי' כתנא דידן היינו תנא דברייתא הוצרך רשי' לזה לשיטתו שפירש במשנה דלא כהעתק דס"ל שלשה ימים דוקא ומתני' נמי ס"ל אפילו שעה אחת וא"כ אם רבא נתכוון על תנא דמתני' א"כ מאי חולק רבא על רבי יוחנן דהא רבי יוחנן נמי אמר הכי מדאמר רבא אמר משמע דחולק על רבי יוחנן לזה כתב דכוונת רבא על תנא דברייתי' דבעי ג' ימים ואע"ג דאמר רבא סתמא כתנא דידן ולא פי' אי כר"א או כחכמים ובשלמא אי לתנא דמתני' קאמר ניחא אבל אי כוונתו לתנא דברייתא קשה ותו קשה למה פסק כר"א דשמותי הוא י"ל דאין כוונת רשי' על הך ברייתא דפלוגתא דר"א ורבנן אלא על ברייתא דלעיל הקובר מתו שני ימים קודם לרגל דמוכח דבעי דוקא תלתא יומי ולפמ"ש רשי' ל"ק מה שהקשה תוספות דאיך אמר ר' יוחנן אפילו יום אחד אפי' שעה אחת הא הלכה כסתם משנה דלרש"י אדרבה סתם משנה הכי ס"ל ולפיכך פסק הלכה כן: ולשיטת התוס' דמתני' דוקא ג' ימים קאמר א"כ הלכה כתנא דידן היינו המשנה אמנם בריף גרס הלכה כת"ק דידן דאמר הקובר את מתו ג' ימים קודם לרגל ואם כוונתו על המשנה דנקטה האי לישנא דהקובר את מתו ג' ימים קשה למה נקט ת"ק ואפשר דגם הריף ס"ל בפירוש המשנה כרשי' דג' ימים לאו דוקא ולהכי כתב ת"ק דידן היינו ר"א ואע"ג דלא נקט האי לישנא הקובר את מתו ג' ימים מ"מ חד הוא הכופה את מיטתו או הקובר את מתו ועיין בבעי חיי הנדפס מחדש בחלק י"ד בתשובה אחרונה דף ע"ד ע"ב. ובשושנים לדוד ובמה שכתבתי במשנה.

יחידאי היא דתניא. הריטב"א פי' דיחידאי היא היינו הך דבסמוך דאלישע בן אבויה היא אע"ג שהיה זקנים עמו וקרי לי' יחידאי דלית הלכתא כוותי' אלא כר"ע ולכאורא

קשה דהא כהך ברייתא נמי לא אתיא דהא משמע בהך ברייתא דאין חילוק בין חמשה קרובים לאביו ואמו. ודוחק לומר דהורו בר' אחי' חולקים על אלישע בן אבויה דפסק כן דוקא באביו ואמו ורש"י כתב יחידאי דלא כר"ע דאי כר"ע אין חילוק בין אביו ואמו לשאר קרוביו ונ' כוונתו דהאי מקשה הוה סבר דאף ר"ע לא אמר הך דינא אלא בה' קרובים אבל לא באביו ואמו וחכמים חולקים על שאר קרובים נמצא דרבא הורה דלא כמאן ומתרץ דהך ברייתא יחידאי כלומר וודאי דלא כר"ע דאילו ר"ע אינו מחלק כלל בין קרובים לאביו ואמו ומנה דרבנן נמי אין מחלקין אלא כהך ברייתא אתיא דמדשאלו על אביו של ר' צדוק משמע דוקא על אביו מספקא להו אבל על שאר קרובים פשיטא להו דשמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד דאל"כ למה שאלו על אביו ונמצ' הך ברייתי' כאלישע ורבי אחי' ס"ל כחכמי' וכן פירש קרוב לזה ביבין שמועה דף ק"ב והתוספות כתבו יחידאי היא אע"ג דנקט לעיל וחכמים אומרים וביבין שמועה נדחק בדבריהם ומ"ש מר"ן בכלליו לא הבנתי ונראה כי ג"כ הם מפרשים דיחידאי קורא מה שאינו הלכה אע"פ שרבים הם אלא שלא בחרו בדברי רש"י לומר ד"ג מחלוקת הם ולומר דאתי כאלישע בן אבויה אלא סברו וודאי דר"ע בכל המתים קאמר וחכמים לא נחלקו אלא באביו ואמו ונראה דכוונת הגאון מדייק לומר דלעולם יחידאי הך ברייתא דחכמים אלא שתנא דברייתא שנאה בלשון חכמים כי הוא סובר דהלכה כחכמים ולפיכך פסק כמותם אבל אנו אין פוסקים כן אלא כר"ע:

דף כ:

שמע שמועה קרובה ולמוצאי הרגל נעשית רחוקה. לשון הרא"ש בענין מתאבלין ע"פ עד אחד. עיין באלי' רבה להרב מהר"א אלפאנדרי דף פ"ג ועיין בתבואת שור דף קי"ז:

ת"ר כל האמור בפרשת כהנים לענין טומאת אשתו כתב הרמב"ם שהוא מדרבנן דהוה כמת מצוה. ועיין בשנות חיים קל"ו:

לאחותו נשואה בין מאביו בין מאמו. עיין בראב"ן סימן ט"ז דנראה דלא הי' גריס רק ואחותו הנשואה מאחיו ומאמו אבל אחותו נשואה מאמו לא ובוודאי דכן נראה מדאמר הוסיפו עליהן אחותו בתולה מאמו משמע דזה הוא שהוסיפו אבל נשוא' מאמו לא וצ"ל דבתחלה הוסיפו רק בתול' מאמו דהרי עדיין לא הוסיפו אפי' נשואה מאביו הוסיפו נמי אחותו נשוא' מאביו וכשהוסיפו אחותו נשוא' מאמו דאי לא הא לא קיימא הא כמ"ש הראב"ן ונ' שהתו' באו לשלול סברת רבי יואל חתניו של הראב"ן דאחותו מאמו נשואה אין מתאבלין וא"כ אפשר לפרש ואחותו הנשואה בין מאביו בין מאמו כלומר שתהי'

אחותו מאביו ומאמו וזה וודאי אי אפשר לפרש דהא אחותו מאביו לחוד בוודאי סגי דהא בבתולה מטמא לה לזה פירשו דהך בין הוא כלומר לא מבעי' מאביו אלא אפילו מאמו:
קריעה מעומד דכתיב ויקום איוב. עיין סנהדרין ס' ד"ה אתיא קריעה:
תוס' ד"ה קורע או אינו קורע כו' וגם בתוספו' הרב מסופק והא דאמר בסמוך מי שאין לו חלוק דברים אלו קשה לזווגם עם הקודם דמאי קשה להו דהא מיירי בשאר קרובים וא"כ להכי אינו קורע לאחר ז' וא"כ מה ענין למה שמסתפקים התוס' לאחר שלשים באביו ובאמו ותו דהא פשיטא דאין לו חלוק ותו מה לי דלא הי' חלוק כלל או חלוק שאול או קרוע ולכן נראה דמילתא באנפי נפשה וכתבו לאפוקי ומה שפי' הריטב"א בשם רשי' דמיירי בגבר' ערטילאי פירשו הם בשאול או קרוע:

דף כא.

אלא מעתה ועמד ואמר. יבמות ק"ג ד"ה בין עומד בין יושב. שבועות ל' ד"ה מצוה. ועמ"ש שם:
מי כתיב ויעמוד ויאמר. ע' זבחים ט"ז ד"ה מיושב ות"ח:
תוס' ד"ה אלא מעתה עיין מה שכתבו בשבועות ומ"ש שם ועיין כאן בזרע יצחק:
תוס' ד"ה דאלת"ה כו' אע"ג דושכב ארצה כתיב נמי אצל הילד דבת שבע כלומר וכיון שלא היה שם מת א"כ נאמר שאין ושכב ארצה ענין כלל לאבילות אלא בשביל צער כיון שאין לו שייכות לאבלות לזה תירצו דהתם גבי הילד נמי משום אבילות הוה. ועיין בס' גופי הלכות דף קכ"ה ע"ב ובשנות חיים דף קפ"ה:
בא"ד ובתוספו' הרב הקשה כו' ונראה לי כו'. ע' בריטב"א שבאו הדברים מבוארים קצת יותר וע' ברמב"ם פ"ד מהלכ' אבל ופ"ה ונ' וודאי שהרמב"ם סבר דישיבה ושינה תרי מילי נינהו וישיבה אינו נוהג אלא ביום ראשון אבל שינה נוהג כל שבעה וסבר הרמב"ם דהך סוגיא מיירי מישיבה וביום ראשון דוקא דומיא דקריע' דהיא וודאי רק ביום ראשון והרמב"ם ג"כ מפרש כמ"ש התוס' והריטב"א דא"א לומר שישב על הארץ בלי כפית המטה זה אי אפשר הא בלא"ה מחויב לכפות המטה מפני השינה אלא וודאי היה כופה מיטתו ומילתא יתירא הוא דעבד דנהג כן כל שבעה ותירץ כעין ארצה אבל לא נהג רק יום אחד ודוקא על המטה הכפוי' ועיין לחם יהודה:

דף כא:

תוס' ד"ה מכאן ואילך כו' ומדבריו מצינו למדים שחושב ט' באב כמו לאחר שלשה. דברי התו' תמוהים כמו שהקשה מהרש"א דאינו מוכח אלא דאבל לאחר שלשה מותר

לילך לבה"כ אבל שיהי' ט"ב כמו לאחר שלשה זה לא שמענו וגם הרא"ש סוף תענית וגם כאן הביא דברי מהר"ם שמותר לאבל לילך לבה"כ ונתן הטעם שט"ב הוא כמו אבל לאחר ג' ימים והביא הב"י סי' תקנ"ט בא"ח וע"ש בבדק הבית ודבריו מגומגמים ועיין במג"א והנה וודאי כוונת הרא"ש אפי' קודם ג' ימים שהרי הוא הביא בשם מהר"ם וזכיתי להלכות שמחות דמהר"ם ושם בסימן נ"ט כתב סתמא דאבל הולך לבה"כ ולא חילק בין קודם ג' לאחר ג' לכן נראה דהתוס' והרא"ש ס"ל דוודאי אי ט"ב כדין אבל לאחר ג' א"כ שפיר דהאבל הולך לבה"כ שהרי הכל הם אבלים לאחר ג' ואע"פ שהאבל תוך ג' לא רצו להחמיר עליו שהרי גם הוא נוהג דיני ט"ב וא"כ הרי הוא כשאר כל העם אע"פ שמצד אבלתו הוא קודם ג' אבל אם נאמר דט"ב דין קודם ג' יש לו א"כ אף שכל העם הולכים לבה"כ דלא סגי בלא"ה אבל עכ"פ האבל אסור כיון שהוא בתוך ג' מה"ת להתיר ונראה שלזה נתכוון בספר ראש יוסף ולפמ"ש דאם הי' ט"ב כמו קודם ג' ימים הי' אסור א"כ קשה על מהר"ם דכאן פסק דאבל מותר לילך לבה"כ והרא"ש נתן הטעם דהוי לאחר ג' ימים א"כ מותר בתפילין כמ"ש התוספות כאן והרי מהר"ם פסק דאין מניחין תפילין בט"ב וכבר הקשה כן בספר בית הלל סימן שצ"ג ותרוצו נכון דמהר"ם מחמת מנהג כתב כן בתפילין כמ"ש הטור ואע"ג דמנהגים סתרי אהדדי לית לן בה ובאלי' רבה תירץ בענין אחר משום דכל העם אבילם ותרוצו דחוק:

דף כב.

איבעיא להו הולך גדול הבית לבית הקברות ע' מגן שאול סי' כ"ג. קהלת יעקב בדרשות סי' ל"ה ל"ו מלך שלם ח"א ס"ח ע"ד. דבר משה ח"א דף צ"ד ע"ג וע"ד:

על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקיו ע"ל כ"ז ד"ה אם יכול:

רש"י הכי גרסי' והוא שלא עמדו מנחמין מאצלו. נראה דכתב כן משום דלגירסתינו והוא שבא ומצא מנחמים אצלם משמע דבעי דוקא שימצא מנחמים הא כל שלא מצא מנחמים אע"פ שהוא בשחרית ולא בא מנחמים מונה כל שבעה והא ליתא דהעיקר תלוי בזמן אם הוא בשחרית שעדיין הם נוהגים אבלות כמ"ש בסימן שע"ה ולכן גריס רש"י והוא שלא עמדו מנחמין כלומר שהוא בשחרית שעדיין לא הגיעו הזמן שיעמדו מנחמים כי מסתמא אין המנחמין עומדין עד שיפסקו האבלות:

רש"י ממעט בעסקו כגון סחורה והיינו בדבר האבד כמו שפסק בש"ע סימן ש"פ סעיף כ"ד והא מנ"י בשם י"מ ובכ"מ כתב דמיירי לאחר שבעה כמו בתענית דממעטין במו"מ:

תוס' ד"ה הלך גדול עיין במהרש"א. ובדבר משה ח"א דף צ"ז ע"ג ע"ד ובמלך שלם ח"א ס"ח ע"ד:

דף כב:

ומעשה בגדול הדור אחד שמת אביו וביקש לחלוץ כו' הרמב"ן בתורת האדם דף י"ח הקשה איך יעבור על המצוה להקל בכבוד אביו שלא יחלוץ כדי שלא יחלצו אחרים ותירץ דבאמת ר' יעקב אדם גדול הי' ובקשו לחלוץ לכבודו שלא יחלוץ הוא יחידי ונמנע הוא ולא חלץ דכבוד התורה עדיף כדאשכחן והתעלמת ע"ש בארוכה ובמכתם לדוד חלק י"ד סימן נ"ה האריך בזה דבשלמא אם אביו של ר' יעקב לא חכם הוי שפי' תי' אבל כיון שאביו של ר' יעקב הוא רב אחא ג"כ חכם ונזכר בתנאים ולמה לא יחלוצו והרי גם זה כבוד התורה וגם על הגמרא הקשה דלמה הקשה כשנאמר דאביו של רבי הוה דהוה נשיא דכ"ע חייבין למחלץ גם אם נאמר דאביו של ר' יעקב הוה ג"כ קשה כיון שהוא חכם ובאמת לא ידעתי איך ברירא ליה דר' יעקב הי' בנו של זה רב אחא התנא ואדרבה מדלא קאמר בר רבי אחא ואמר סתמא בר אחא משמע שלא הי' חכם כ"כ ואפילו אם נאמר דהוא ג"כ חכם תרוצו של הרמב"ן עולה יפה דוודאי חילוק יש בין כבוד התורה לבזיון והחליצה הוא בוודאי בזיון גדול לעיני הכל ואיך נדחה הבזיון של התורה מפני כבודו של תורה של ת"ח זה הוא לא מסתבר דמפני כבודו יבזו אחרים ומדברי הרי"ץ גיאת שהביא שם הרמב"ן נראה דדוקא רבי מפני שהי' גדול הדור אין רשאי לחלוץ הא אחר רשאי לחלוץ אף למאן דפחית מניה והרמב"ן נחלק עליו וסובר דאף לא מפני כבוד אחרים אלא מפני כבודו רשאי שלא לחלוץ על אביו אלא שר' יעקב לא חשש לכבודו וכן פסק הטור בסימן ש"מ כהרמב"ן:

על כל המתים מסתפר לאחר ל'. עיין לחם שלמה דף ס"א ע"ג:

ולשמחת מריעות כו' לא קשיא הא באריסא והא בפרענותא והרי"ף והרא"ש הוסיפו ועל אביו ועל אמו בין כך ובין כך לאחר י"ב חדש ובמרכבת המשנה ח"ג פ"ז כתב דהם הי' גורסים כן בש"ס וחסר מנוסח שלנו ותמה על כל המחברים שלא הרגישו שיש חסרון בש"ס שלנו ואחר המחילה דבריו אין נראין דאף הם לא הי' גורסים כן אלא פרושי קמפרשי והרי בלא"ה לא העתיקו לשון הש"ס ולא הביאו הקושיא רק התירוץ וה"מ בפרענותא וא"כ וודאי שהם כותבים רק היוצא מן הסוגיא לפי הדין וכן נראה מדברי בעל הלכות גדולת והרמב"ן שהי' להם הנוסחא כמו שהי' לפנינו:

על כל המתים אינו קורע אלא העליון על אביו ואמו קורע את כולם. דבר משה ח"ג דף כ"ה ע"ד:

רש"י האשה שמת אביה או אמה. עיין בארות המים י"א ע"ב:

תוס' ד"ה מעשה בגדול הדור כו' במסכ"ת שמחות קתני עלה כבר כתב מהרש"א דדברים אלו מגומגמים ובאמת אין להם הבנה כלל והנוסחא שהביא מהרש"א והיא בשמחות פרק י"ט ג"כ אינו עולה דמאי אין ראוין דהלא על אביו ועל אמו קאי וצ"ל דרשעים הם וכי אביו של ר"ע רשע הי' והרמב"ן בתורת האדם דף י"ח הביא הנוסחא כך אף על אביו ועל אמו אם אינו ראוי לחלוץ ואחרים ראוים לחלוץ אף על אביו ועל אמו אינו חולץ ומעשה שמת אביו של ר"ע וחלצו אחרי' לפניו והוא לא חלץ ומפרש הרמב"ן דאינו ראוי לחלוץ היינו הבן אינו ראוי לחלוץ מפני כבודו שהוא ת"ח כמ"ש לעיל א"צ לחלוץ אף שחלצו אחרים ובוודאי יש חסרון הניכר בדברי התוספות:

תוס' ד"ה עד שיגערו. בית דינו של שלמה ס' ע"ד ח"ב ע"א:

תוס' ד"ה אחד האיש כו' ולא ידענא מאי קאמר אע"ג דקריעה מדברי סופרים והולכין אחר המיקל אבל אין הלכה כיחיד במקום רבים ורשב"א יחיד הוא:

דף כג.

וקורין שבעה ויוצאין ופירש"י דאין מתפללין יחד בבה"כ אלא כל אחד מתפלל בביתו אבל בש"ע סימן שד"ם כתב דהקריאה בבה"כ אבל התפלה בבית אבל וכ"כ הריטב"א ודברי רש"י לכאורא תמוהים דאיך יבטלו התפלה בעשרה ואפשר דאם אין בית האבל מחזיק הכל קאמר רש"י דמתפללין בביתם אבל אם בית האבל מחזיק מתפללים כולם בבית האבל:

תוס' ד"ה אמר לאחותה בבית הקברות לאו דוקא שהאבל כל שבעה אסור כלומר דהי' לאחר שבעה ובכתובות כתבו התוספות ששדוכין בעלמא הי' לא קדושין ולא נשואין ומ"ש בשם ריב"א דהי' בערב פסח כן כתב הרא"ש בשם הריצב"א ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר לא בא עליה עד לאחר ל' לאו דוקא דהא ליכא כיון דפסח בטלה לגזירות שבעה וצ"ל דל' דקאמר היינו גזרות ל' אבל ל' ימים לא בעי. ועיין בספר נאמן שמואל סימן ל"ו שכתב דברים תמוהים. ועיין מה שכתב עליו בבית דינו של שלמה דף ס"ב ע"א מיהו לפי מה שפרשתי בתרוצם הראשון דהמעשה הי' אחר שבעה נמי לא יצדק בא עלי' אחר ל' כיון דכבר עבר ז' א"כ ליכא רק כ"ג וצ"ל ג"כ דגזרת ל' קאמר אמנם לפי מה שפירשו בכתובות דשדוכין קאמר יצדק הלשון לאחר ל' שפיר:

תוס' ד"ה יש כו' אבלות בשבת צ"ל ברגל כמו שהארכתי בכתובות:

דף כג:

תוספות ד"ה מאן דאמר כו' אין שיטת הש"ס לומר איידי דתנא האי תנא האי. עיין קהלת יעקב אלגאזי דף קכ"ג ע"ג:

תוס' ד"ה ואינו אוכל בשר כו' ובשאר דברים החמירו באבלות בכפיית המטה ונעילת הסנדל ועטיפת הראש וטובא איכא כו'. עיין בשונה הלכות ח"א דף ז' ע"ב שהקשה דמה הן הדברים עוד בלי אלו השלשה חוץ מתגלחת ותכבוסת ובאלו נסתפק התוספות בסמוך עוד הקשה דבכתובות דף ד' ד"ה בועל בעילת מצוה לא כתבו התוספות אלא השלשה שכתבו כאן ומשמע דשאר אסורים ועוד הקשה על הטו"ר דכתב יראה מדברי התוס' דאונן אין אסור אלא בבשר ויין ותשמיש דהרי לא משמע כן בתוספות ע"ש בארוכה ונראה פשוט דאלו התו' שבמ"ק תוספות אחרונים הם והרי הם בעצמם מביאים התוס' ובוודאי הי' לראשונים תוספות אחרים ואין להקשות מתוספות אלו לתוספות שבמסכתת אחרות ומ"מ נראה דהתוספות בכתובו' מתירים הכל חוץ מבשר ויין ות"ה כמ"ש הטור והנך תלתא לדוגמא נקטו ומ"ש שלא ידע מה שכתבו התוספות וטובא איכא הא וודאי דאיכא טובא מלאכה ורחיצה (ואע"ג דאפשר דתכבוסת אסור משום רחיצה) וסיכה ולצאת מפתח ביתו מותר אליבא דכל הדיעות כמ"ש רמ"א באופן דאין קשיא כלל על התוספות מ"ש טובא איכא וע"ש עוד שהביא מי שדחה ראיות ריב"א מראשיכם אל תפרעו דמיירי באנינות די"ל דהקב"ה צוה בשעת האנינות ראשיכם אל תפרעו בשעת האבלות והוא ז"ל דחה דבגדיכם אל תפרומו שהוא הקריעה הוא קודם לאבלות שהרי שעת הקריעה הוא באנינות ומיהו זו יש לדחות דדילמא גם בגדיכם אל תפרומו נאמר על לאחר קבורה שהרי לא הי' יוצאין מן המקדש ביום ובוודאי בשעה שהי' במקדש אף דלא צוה הקב"ה לא הי' פורעין ופורמין רק בשעת יציאתם מן המקדש וזה בלילה ואז כבר עבר אנינות והי' אבלות וע"ש מה שדחה הוא ראיות הריב"א:

תוס' ד"ה ואין מברכין פירש הקונטרס כו' בברכת המוציא כו' ותימא בפר"ח מטה אהרן ח"א סימן י"ט כתב דהתוספות הי' להם גירסא אחרת ברש"י שם בברכות דאלו לגירסתינו שפיר י"ל אין מברכין עליו להוציא ולא לזימן מיירי אלא שאחר יוציאו ידי חובתו וכן הקשה בנו של הרב מכתם לדוד והוא ז"ל בסימן נ"ד כתב דלא הבין כוונת התוספות דקושיות התוספות מדקתני אין מברכין עליו בלשון רבים דהוה לי' למתני ואין אחר מברך עליו ע"ש ואני תמה כיון דהרב פרח מטה אהרן הקשה כן שכתב שלא

הבין כוונת התוספות דמה שכתב הרב מכתם לדוד מדקאמר מברכין עליו אינו ראי' כלל דעליו הוא בשבילו וכמה פעמים מצינו כן והתנא דברייתא לישנא קצרה נקט ותו אגב דתני אין מזמנין עליו נקט נמי אין מברכין עליו לכן הנכון כמ"ש הפרח מטה אהרן דהי' להם גירסא אחרת ומ"מ יפה תירץ בפרח מטה אהרן דרש"י לשיטתו בריש פרק ג' שאכלו דשנים שאכלו מצוה לחלק בין בברכת המוציא ובין בברכות המזון ולפיכך שפיר שייך צירוף. ועיין במכתם לדוד שם מה שדקדק בדברי רש"י:

דף כד.

אבל שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה כו' דע כי בפירוש הפסוק י"ל שני פרושים האחד כי עיקר הציווי לאסור לבני אהרן הפריעה ופרימה שהוא דרך באחרים על המת לפיכך הזהירן הכתוב ואמר ולא תמותו הא אחרים הרשות בידם לפרוע ולפרום או לא והפן השני כי עיקר הקרא להתיר לבני אהרן שלא יצטרכו לפרוע ולפרום כמו שהחיוב באחרים לעשות ולא תמותו הכתוב מבשרן אע"פ שאחר חייב מיתה אבל הם כיון דברשות עושים פטורים מן המיתה והפן השני זה הוא דרך הגמרא כאן דאלו להפן הראשון לא שמעינן כלל שאחר אסור לפרוע ולפרום אלא דוקא בני אהרן הוזהרו שלא לפרוע ולפרום הא אחר הרשות בידו לעשות מה שירצה והרמב"ן כתב בשורש שמיני דף ל"ח שרז"ל דרשו בו שלילות לומר אתם לא יהי' עליכם חיוב מיתה בהמנעכם מזה כשאר אבלים המתחייבים וזה כלו אסמכתא שהכתוב הוא מניע וחיוב מיתה להם ורשות ופטור לאחרים על דרך מנהג לחכמים לומר בדרך אגדה וכ"כ בפרושו לתורה ובספר תורת האדם והשיג על הראב"ד שלמד מהך גמרא דגזרת ל' דאורייתא וכן דעת התוספות כאן אמנם במגילת אסתר שם כתב כי הוא לימוד גמור וניהי דפטור מדיני אדם חייב מיתה בדיני שמים וזה חיוב מיתה שאמרו ע"ש ודבריו מגומגמי' דמאי חידש בזה שחייב מיתה בדיני שמים בוודאי שלא נטעי לומר דחייב בדיני אדם ולכאורא יש ראי' לדברי הרב מג"א וקושיא להרמב"ן מהא דילפינן חיוב מיתה בפרוע ראש מהקישא דשתויי יין ביחזקאל כמו שאמרו בסנהדרין דף פ"ג ואי ס"ד כסברת הרמב"ן הרי מקרא מפורש הוא ולמה צריך ללמוד משתויי יין וכבר הקשה כן בכסף משנה והרמב"ן בתורת האדם תירץ בדף כ' דוודאי האי קרא לאסור לבני אהרן קאתי אבל מ"מ כיון שלא הי' הציווי אלא לשעה הוצרך ללמוד בסנהדרן מקרא דיחזקאל לדורות ולזה ג"כ נתכוון בדף ע' בהשיגו על הראב"ד במה שכתב ומהאי קרא למוד דאסורים בעבודה ובתועפת ראם פ' שמיני תמה על הרמב"ן דהא מקרא דיחזקאל ילפינן ורצה לומר דכוונת הרמב"ן למה שאמרו בסוף

פ' שבועות העדות דף ל"ו אלא מעתה שתויי יין ופרועי הראש דבמיתה דמשמע לכאורא דנפקא מקרא דבני אהרן וכ"כ בנימוקי שמואל אמנם רש"י פירש פרועי ראש מקרא דיחזקאל וכ"כ הריטב"א וא"כ גם הרמב"ן דעתו כך ומה שכתב בדף ע' ומהאי קרא למוד כוונתו כמ"ש בדף כ' כלומר דנלמד לשעה שיהי' אסורים בעבודה ולפי שכבר האריכו האחרונים בענין זה אקצר. ועיין הרא"ם פ' שמיני ובמפרשי התורה ובלחם יהודה ע"ז ע"ב ומה שאכתוב בתוספות:

פחז חובה. מרכבת המשנה פ"ו דאבל ה"א:

נתר רשות. עיין דבר משה ח"ג דף כ"ט ע"ג וע"ד:

כל קרע שאינו בשעת חימום כו' קרע עליה תליסר מאני כו' והקשה בסם חיי בליקוטים דף א' ע"ד דמאי מקשה הגמרא מההיא דשמואל דשאני התם שהי' בשעת שמועה שהיא כשעת חימום. ובתירץ אחד תירץ הרב דלא קרע כלום בפעם אחת אלא בכל שעה שהי' עולה מיתתו בזכרונו הי' קורע ע"ש וכזה תירץ הריטב"א שעדיין לא נדפסו חידושו בזמנו של הרב סם חיי ועיין עוד שם מה שהאריך בזה ושוב ראיתי להסמ"ג בדף רמ"ו שכתב ג"כ כתירץ התו' בד"ה וכל קרע שכל שלא קרע חייב לקרוע אע"פ שאינו שעת חימו' דא"כ מה הקשה הגמרא משמואל הא עדיין לא שמע וכתב וז"ל אם לא נאמר שמקשה למה הוצרך לקרוע כלי אחר כלי ואפשר דכוונתו כמ"ש הריטב"א אי נמי אפשר לומר דסבר דפעם אחת קרע ומ"מ מקשה כיון דבקריעה ראשונה יצא למה קרע האחרי' וראיתי בסם חיי בדרשותיו דף מ"ו דכתב דאפי' אם נאמר דאם לא קרע חייב לקרוע היינו בתוך שבעה אבל לא לאחר שבעה ובאמת לא ידעתי מנ"ל כיון דרב ושמואל שתיהם הי' בבבל בסורא ונהרדעא מנל"ן דהי' רחוקים זה מזה כ"כ שלא הי' נודע לו בתוך שבעה וכן רבי יוחנן ור' חנינא:

כל עטיפה שאינה כעטיפ' ישמעאלים. עירובין ב' ד"ה היודע להתעטף:

הלכה כר"ג עיין עירובין מ"ו ד"ה דאמר שמואל:

תוס' ד"ה הא אחר כו' נראה דאסמכתא בעלמא היא כו' מפשטות דבריהם וודאי נראה דמצות אבל לפרוע ולפרום הוה רק אסמכתא וכדעת הרמב"ן דכיון דפשטא דקרא על בני אהרן קאי שהם מצוים לפרוע ולפרום וחייבים מנ"ל איסור כלל באחרים וכן הבין בספר רצוף אהבה סימן קמ"ה. אמנם בסם חיי בליקוטים בדף ב' ע"ג השיג עליו וכתב דכוונת התוס' דמיתה הוי אסמכתא אבל האיסור לא הוי אסמכתא וכ"כ באזני יהושע דף צ"ו ולא ידעתי מנא להו דאי משום דהתוס' לא הביאו ראי' רק על חיוב מיתה דמוכח שם מסנהדרין דאינו חייב מיתה מדלא חשיב שם הא לית' דוודאי ממיל' מוכח דהא

עיק' לימוד האיסו' הוא אי אמרינן דאחר שלא פרם חייב מיתה וקראי להתיר בני אהרן אתא ולא תמותו קאי אשאר אבל וכמ"ש למעלה אבל אם נאמר דלא תמותו קאי על בני אהרן ולאיסור אתא קרא ולחייבים מיתה בוודאי אין לנו לימוד כלל לאסור באבל דרק רשות הוא וכמו שהארכתי בזה לעיל ותו כיון דהראב"ד סבר דהאיסור והמיתה הוה דאורייתא והרמב"ן סבר דהכל הוא אסמכתא למה נייחס להתו' סברא שלישית דהאיסור הוא דאורייתא והמיתה אסמכתא ובוודאי נראה שדעת התו' כדעת הרמב"ן שהכל הוא אסמכתא:

בא"ד דהא לא מייתו להו בסוף הנשרפין גבי אלו שבמיתה היינו בריית' דמייתי התם. והקשה באזני יהושע דהא בלא"ה צ"ל דתנא ושייר דהא לא חשיב התם כולהי דמיתתם בידי שמים שהן י"ח כמ"ש הרמב"ם בפי"ט מהלכו' סנהדרן וצ"ל דתנא ושייר ואפשר לומר דהני אחרינהו י"ל דהם בכלל אלו שמנו כגון תרומה בכלל טבל אבל אין בכלל אחד מכל אלו וא"כ היה ליה למחשביה בהדיא. ולכך צ"ל דאסמכתא בעלמא היא. ועיין פני שלמה נ"ב ע"ב. לחם יהודה ע"ז ע"א:

תוס' ד"ה וכל קרע כו' ולי נראה דכל שעה שיכול להתחמם כו' ומשמע מזה אבל אם אין יכול להתחמם אין רשאי לקרוע משום בל תשחית כיון דהאי דשמואל כשעת חמום דמי אבל מדברי הריטב"א נראה לא משמע כן ובב"ק דף צ"א ד"ה עובר נר' שדעתם כדעת הריטב"א. ועיין על התוס' סם חיי בליקוטים דף ב' ובדרשות מ"ו ובמה שכתבתי בגמרא:

דף כד:

יום אחד לפני עצרת. מרכבת המשנה ח"ג פ"י דאבל ה"ג:

תוס' ד"ה ר"ע כו' ולא סגי בי"ב חדשים אין כוונת התו' דר"ע ות"ק פליגי דת"ק סבר י"ב חדשי' ור"ע סבר שנה אלא כוונתם דלא סגי בי"ב חדשים כמו שאמר ת"ק אלא בעי איבריו בני שתים או איפכא והא דנקטו י"ב חדשים משום דת"ק הכי קאמר י"ב. ובאמת גם לר"ע אין חילוק בזה וקאמר שנה משום דבעי למימר בני שתים וכן פי' הריטב"א דבזה נחלקו אי בעי איבר' בני שתים ומהרש"א הבין דנחלקו אי י"ב חודש שנה וכתב דקשה לומר דבזה נחלקו ואחר המחילה רבה נראה דאין כוונת התו' כמ"ש הוא. וע' במטה אשר דף קי"ד:

בא"ד ואם מת ביום שלשים במטה אשר כתב דאין לו ענין לשלפניו וזו אין קושיא כ"כ דכיוצא בזה מצינו בתוס' ואגב דמיירי הכא בבן שלשים לענין הוצאה כתבו ג"כ הדין לענין אבלות אמנם מה שכתבו וכן בבכור צ"ע דהא התם פלוגתא דר"ע ורבנן ואמרינן שם

דבאבלות מקילנן מטעם דהלכה כדברי המיקל באבל משמע הא לענין בכור מחמירינן אמנם הרמב"ם והטור פסקו גם בבכור כרבנן אפי' קבל הכהן יחזיר:

דף כה.

ואפילו חכם והתני' כו' אהבת עולם:

כי נח נפשיה דרב ספרא כו' ועוד כל יומא שמעתתיה בפומי' הרא"ש כתב בשם הר"ם דדוקא חכם שלמד ממנו או רבו חייב לקרוע אבל כל שלא למד ממנו אין חייב מדקאמר ועוד הא כל יומא שמעתתא בפומא משמע דבלא"ה אין חייב ובסם חיים בליקוטים דף ב' ע"ג הקשה מה דעתו דהר"ם לסמוך על ועוד כיון דאביי אמר בתחל' מי תניא הרב שמת חכ' שמת וע"ש מה שהאריך ואפש' לומר דדעת מהר"ם כמ"ש התו' בכתובות פ"ה גבי ועוד הא יהיב סימנא דועוד לחודא אינו מהני רק שני הטעמים ביחד בעינן אע"פ ששם ספ"ק לא כתבו כן ועיין בכלל הגמ' למהרי"ק דף צ"ט ע"א שהביא כל זה נמצא לפ"ז הא דקאמר בתחלה מי קתני הרב שמת חכם שמת קתני הך לבד לא מהני אם הוא חכם רק דבעי דיהי' שמעתתא בפומיה. אמנם נראה דדברי מהר"ם פשוטין דהא לא קאמר מהר"ם דאין חייבין אלא ביום שמועה לאחר קבורה נמצא הנך רבנן דלא קרעי' אפי' קודם קבורה סברי דבעי חכם שלמד ממנו דוקא והם לא למדו ואמר להם אביי דליתא דוודאי הברייתא מיירי בקודם קבורה ואמר מי תנן רבו חכם תנן וא"כ אפי' בסתם חכם חייב קודם קבורה ועוד דאפילו לאחר קבורה חייב לקרוע על רב אפילו ביום שמועה כיון דכל יום שמעתתי' בפומייהו אלא דהם לא הבינו דברי אביי וסברי דאפילו קודם קבורה נמי בעי שמעתת' בפומייהו לכן סבר מאי דהוה הוה והביא להם אביי חכם כל זמן שעוסקין בהספדו ולדעת מהר"ם צ"ל דהך חכם כל זמן שעוסקין בהספדו דמיירי וודאי לאחר קבורה מדהביא אביי ראי' מניה פרושא דוקא שלמד ממנו ואי לא לא מחייב ובזה אפשר לתרץ מה שהקשה בספר משכנות יעקב דף קמ"ה ע"ב דאיך טעי הני רבנן הא לא קתני הרב שמת. ובאמת קושיא היא הך דשמעתייהו בפומייהו י"ל דלא הוה ידעו כמ"ש הש"ך אבל הברייתא הוה ידעי אלא י"ל שהם ידעו אידך ברייתא חכם כל זמן שעוסקין בהספדו חייב לקרוע והתם וודאי מיירי בחכם שלמדו ממנו דהא לאחר קבורה מיירי וא"כ בלאו שלמדו ממנו אינו חייב לקרוע וכדעת הר"ם וא"כ סברו דהך חכם נמי פרושו הכי הוא ואביי השיב דהך חכם לאו הכי פירושו. ועיין בש"ך שהסכים לדעת מהר"ם והקשה על הרא"ש ודבריו מגומגמים ועיין במשכנות יעקב שם. ושוב בא לידי

יעיר אוזן וכתב בשם הפר"ח כ"י לתרץ דברי מהר"ם כמו שכתבו מתחלה ע"פ התוספות דכתובות ע"ש בכלליו ויו סימן י"א:

סבר לאתובי ס"ת אפורי' ב"ק י"ז ד"ה אלא שהניחו:

רש"י כי אסקוה שם לקברו שכל הנקבר בא"י כו' באמרי שפר למהראנ"ח דף מ"ה כתב כי דברי רש"י תמוהין חדא מאי בעי רש"י בזה ותו דהך קרא דהיושב בה נשוא עון על ישיבה דא"י קאי ולא על הקבורה והקבורה נפקא לן מוכפר אדמתו עמו ותירץ דרך דרוש ונראה דהא ל"ק דרש"י רוצה לפרש למה אסקוה וכתב כי מצוה היא כמו שמסיק ולשאר קושיותיו ברש"י שבעין יעקב כתוב העם היושב נשוא עון ואין ישיבה אלא לקבורה נמצא דסובר רש"י דמה דדריש בסוף כתובות השרוי בא"י שרוי בלא עון לאו בחיים קמיירי דממ"נ אי עשה עונת אין הישיבה מכפרי' ואי לא עשה עוונו' מה צריך כפרה ואין לומר על השוגג דעון מזיד הוא ולכן מפרש רש"י דהכוונה שרוי בלא עון אחר המיתה דהמיתה מכפרת באופן שנקבר בלא חטא וזה שכתב רש"י ואין ישיבה אלא לקבורה ומה שאמר מכפר אדמתו היינו לומר כאלו קבור תחת המזבח שהוא מעלה יותר גדולה מכפרת עון דאלו כפרת עון מהעם היושב בה נפקא:

תוס' ד"ה כוף כדא. עיין באר שבע:

דף כה:

כי נח נפשיה דרבינא. אש דת כ"ח ע"א:

כי נח נפשיה דר' מנחם בר' יוסי. עיין ע"ז נ' ד"ה ה"ג בנן של קדושים:

רש"י נתר ככי משום דבזי לרב המנונא עיין בחדושי אגדות ובעיון יעקב כתב דמה זה בזיון הא כדין אמר ולפיכך פירש משום דהוה מורה הלכה בפני רבו שהי' שם גדולים ממנו ונראה כפי מה שפרש"י דטייע' ישמעאל הי' וא"כ לא שייך כלל בגוי מורה בפני רבו אבל כוונת רש"י ג"כ לזה דוודאי כיון שלא הי' רוצים לעבור הי' צריך שאחד יורה ואלו אדם הראוי לכך הורה לא הי' בזיון לרב המנונא אבל כיון שהטייעא לא הי' ראוי שהי' גדולים ממנו זה הי' בזיון לרב המנונא:

דף כו.

ואלו קרעים שאין מתאחין. שנות חיים קפ"ד. מנחת בכורים. מרכבת המשנה ח"ב פ"ה דתענית הי"ז:

רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלמדו חכמה. מהרי"ק בשורש קס"ט האריך בזה לפרש הסוגיא לדעת הרא"ש דאפי' על רבו שאינו מובהק אינו מתאחה. וכתב דוודאי ק' הגמ'

מנלן לא קאי על עיקר הקריעה דא"כ כבר הוה ליה להקשות לעיל דהא מוזכר כמה פעמים דיני קריעה ותו קריעה בקרובים כבר למד לעיל מבגדיכם אל תפרומו ומקראי דאיוב אלא וודאי עיקר מנל"ן דמקשה הוא על אינו מתאחה והנה וודאי דקרא מיירי ברבו שאינו מובהק דאי ברבו מובהק הוא קודם לאביו וא"כ לכתב בתחלה רכב ישראל ופרשיו ואח"כ אבי אבי אלא וודאי צ"ל דקרא מיירי ברבו שאינו מובהק דאביו קודם וגם הך בריית' דמני אביו קודם לרבו ברבו כאינו מובהק מיירי דאי ברבו מובהק ק"ו מאביו לדעת ר' יהודה אמנם לדעת ר' יוסי ליתי' ע"ש בארוכה ולפי סברתו מגופ' דקר' אפשר למידק דמיירי ברבו שאינו מובהק דאי ברבו מובהק מה זה שאמר אבי אבי כיון דאמר רכב ישראל ופרשיו דהוא רבו מובהק הרי זה יותר שבח מאביו ואמו ותו ק' מנל"ן דעל אביו ואמו מתאחה אלא ע"כ דרבו שאינו מובהק הוה וא"כ אביו ואמו ק"ו ומ"מ הדברים דחוקים לומר דלא הוה רבו מובהק ונר' דהרא"ש וודאי דייק מגמר' דב"מ לפי פירש"י דת"ח שבבבל קורעין זה על זה דהיינו דאינו מתאחה אמנם הכרח הגמר' עצמה אפשר לומר מדמתרגם רב יוסף דטב לישראל בצלותיה מרכבו ופרשיו הרי דלא על עצמו בלבד קאמר אלא לכל ישראל היה טוב ולכל ישראל בוודאי לא הי' אליהו רבי מובהק וכמו שפירשו המפרשים בהא דכתיב הידעת כי היום ה' לוקח אדוניך מעל ראשיך אדוניך ולא אדונינו ואולם מכח תפלתו עכ"פ היה כרבו שאינו מובהק וש"מ ג"כ דאינו מתאחה ועכ"פ הריטב"א חולק על מהרי"ק וסובר דמנל"ן על עיקר קריעה קאי ע"ש:

ואימא עד דאיכ' כולהי. עיין במנחת ביכורים ובישרש יעקב למהרח"א:

ומי קרעינן אשמועות רעות. אמרי שפר למהראנ"ח. אהבת עולם:

ברכת השם מנלן כו' ת"ר אחד השומע שער אפרים סי' צ"ו:

אתיא קריעה קריעה וכתב רש"י מדוד והם דברים תמוהי' דהא בדוד גופיה לא ידעינן שאינו מתאחה ובע"כ ר"ל ג"כ דאתי' קריעה קריעה ותו דבסנהדרין דף ס' מפרש הגמרא כתיב כאן קריעה וכתיב גבי אלישע ויקרעם לשנים א"כ הרי ילפינן מאלישע ולא מדוד ובלי ספק ט"ס נפל כמ"ש בשער אפרים סימן צ"ו והרא"ש כתב בסימן ס"ג דנשיא ואב"ד ושמועות רעות ילפינן מחזקי ומאלישע וברכת השם ילפינן מדכתיב קרועי בגדים משמע קרועים ועומדים לעולם וכבר תמהו האחרונים הרבה על דברי הרא"ש שהרי ברכת השם ילפינן כאן ובסנהדרין קריעה קריעה מאלישע ואלו לפי דברי הרא"ש בברכת השם גופיה כתיב גם מה שכתב דנשיא ואב"ד ושמועות רעות ילפינן מחזקי' ואלישע זה לפי שיטתו דבחזקי' כתיב קרועי בגדים דאלו לדידן דגרסינן קריעה קריעה בחזקי' גופיה לא כתב אלא דילפינן מאלישע ובאמת לפי הסוגיא דכאן י"ל דאתא קריעה קריעה לא קאי

רק על השומע מפי השומע דהיינו חזקי' אבל השומע עצמו ילפינן מקרועי בגדים ואע"ג דבאמת א"צ שום לימוד דאם השומע מפי השומע אינו מתאחה השומע עצמו לכ"ש מ"מ כתב הרא"ש לרווחא דמילתא דהשומע עצמו א"צ ללמוד בקריעה ובקריעה וזה שכתב הרא"ש גבי נשיא ואב"ד מחזקי' ואלישע בוודאי ט"ס הוא וצ"ל מויחזק דאלישע וכוונתו לקריעה קריעה אבל מגמרא דסנהדרן קשה בוודאי דשם אמר כתיב הכא קרועי בגדים ומשמע דהגז"ש הוא מקרועי בגדים ומה צריך לקרועי בגדים גז"ש כיון דהלשון עצמו משמע כן והנכון דהרא"ש לא הוה גריס התם קרועי בגדים אלא ויקרע את בגדיו דכתיב גבי חזקי'. ועיין בארוכה בשער אפרים ובקרבן נתנאל ובלימודי ה' לימוד קנ"ד ועוד בדף ק"ח מגן שאול סימן כ"ב ובלשונת דף מ"ב:

אתיא קריעה קריעה. מגן שאול בלשונת מ"ב ע"ב. שנות חיים קפ"ה:

ס"ת שנשרף מנל"ן מדכתיב ולא קרעו את בגדיהם מכלל דבעי לקרעו וכתב הרא"ש דכיון דאיכא ילפותא דקורעין א"כ ידעי' שאין מתאחין כדאמרי' מפני לומדי' עומדי' מפניה לכ"ש אבל עיקר הקריעה לא מצינו למילף בק"ו דאמרי' במכות כמה טפשאי הנהי אינשי דקיימי מס"ת ולא קיימו מגברא רבא והדברים תמוהים דאם עיקר הקריעה לא מצינו למילף גם שאינו מתאחה לא מצינו למילף אם ס"ת עדיפא וראיתי בחזון עובדיה דף ד' שתירץ דדוקא על ס"ת אינו מתאחה אבל שאר כתבי הקודש אע"ג דקורעין אבל מתאחין ובוודאי דת"ח עדיף מכתבי הקודש אבל לא מס"ת וא"כ כוונת הרא"ש דעיקר הקריעה דכתבי קדש לא מצינן למילף ולהכי בעי למכתב ולא קרעו להורות דבעי קריעה שהרי כתבי הקודש הי' ולא ס"ת אבל לא מאחין בס"ת שפיר ילפינן דס"ת עדיף מלומדי' ומלבד כמה קושיות שיש על דבריו ואף גם זה חדש ושום פוסק לא כתב דדוקא ס"ת אינו מתאחה אבל שאר כתבי הקודש מתאחין ובש"ע סוף סימן ש"מ משמע להדיא דאינו מתאחה ומהתימא על בעל קרבן נתנאל שלא הרגיש בדברי הרא"ש אלו שכבר נתקשו בו כל האחרונים ובאמת צריך להבין דעת הרא"ש דהא על ת"ח שאינו רבו מתאחה ובאמת לכאורא עדיף מס"ת כדאמרינן ולא קיימי מגברא רבה משמע כל גברא רבה ואע"פ שאינו רבו וא"כ למה מתאחה ובע"כ צ"ל דלענין זה לא ילפינן מניה ק"ו לענין שאינו מתאחה דניהו דלענין חלוקת כבוד עדיף ת"ח מס"ת אבל לענין זה ס"ת עדיף מת"ח שאינו רבו ולהכי כתב הרא"ש שפיר אי הוה לומדים עיקר הקריעה הוה אמרינן כמו דת"ח שאינו רבו מתאחה ה"ה לס"ת דמאי חזית לדמות לרבו נדמה לאינו רבו והוא גם הוא עדיף מס"ת ואעפ"כ אינו מתאחה אבל השתא דידעינן מקרא כיון דיש דברים דס"ת עדיפא

וודאי ראוי לדמותו לרבו ולא לשאר ת"ח. ועיין שנות חיים קפ"ה חק נתן רצ"ב. טירת כסף פ' בראשית ובמגן שאול שציינתי לעיל שמע יעקב דף כ"ה. חזון עובדי' ד':

ערי יהודה מנלן דכתיב ויבואו אנשים ורש"י בפרושו לנביאים כתב שקרעו על חרבן בית המקדש והוא תמוה לכאורא שפירש נגד הגמרא אמנם דברי רש"י הם מהירושלמי דפרקין אמנם הדבר הקשה לומר שלא ידע מחרבן המקדש כיון שהי' זמן איזה חדשים כמ"ש רד"ק ועיין מ"ש בסם חיי בליקוטים ב' ע"א:

רש"י בזרוע שאין יכול להציל אינו קורע והדברי' תמוהים דא"כ איך קראו להך דנעמיתא יכול להציל וח"ו דיכולין להצילו א"כ למה הניחו לבלוע וכבר הקשה זה מהרצב"י בסימן י"ז ונראה וודאי דכוונת רש"י באינו יכול להצילו כגון דבר שאינו ברשותו כלל כגון מעשה דיהויקם כי מי יאמר לו מה תעשה שהרי הכל הוא ברשות המלך והיינו בזרוע שאין מידו מציל אפי' אם עומדים סמוך לו אין יכול לעשות אבל בדבר שברשותו ויכול להציל אם עומד סמוך לו רק מחמת אונס לפי שעומד מרחוק ממנו אין יכול להציל אין חייב לקרוע ועיין מ"ש השואל שם שהוא הגאון שבות יעקב ומ"ש בשבות יעקב שהיא אותה תשובה בעצמה ומה שהאריך מהרצב"י שם:

תוס' ד"ה ואחד השומע. בארות המים ל"ג ע"ג:

תוס' ד"ה משכם ומשילה לא שייך למפרך הכי ואימא עד דאיכא תלתא. התוספות לא פירשו למה לא שייך ונראה דבשלמא לעיל כל אלו הי' ונהרגו אבל הכא וודאי אלו האנשים משכם ומשילה ומשומרן לא באו בבת אחת ולא ראו בבת אחת שכם ושילה ושומרון ואפ"ה קרעו וכ"כ בסם חיי דף ב'. ומ"ש התוספות בתרוצם שהקשו דאימא מילחא יתרתא הוא דעביד כוונתם דוודאי לא נוכל לומר דהכל הי' מילתא יתירה ולא הי' חייבים שום דבר זה אי אפשר כמו דלעיל הוה מעומד מילתא יתירה אבל קריעה עצמה לא הוי יתירה וא"כ ה"נ נאמר דוודאי קריעה הי' חייבים שכן מצינו במקומות אחרים אבל מתגודדים ומגולחי זקן זה הי' מילתא יתירה. ועיין גופי הלכות קכ"ה ע"ב. שנות חיים קפ"ה. רצוף אהבה:

דף כו:

רש"י שאינן בתוספות כלומר אינו בדין שמוסיף עליה. כוונתו דצריך קריעה מיוחדת:

תוס' ד"ה קורע קרע אחד על כולן. מרכבת המשנה ח"ג פ"ח דחבל הו"ז:

דף כז.

ת"ר מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת עיין בנימוקי יוסף ומ"ש בדבר משה ח"ג דף כ"ז כ"ח:

אעפ"כ אינו יושב עליה. בית דוד י"ד דף ק"ז ע"א. דבר משה ח"ג דף כ"ז כ"ח:

ישן ע"ג כסא ע"ג אורייני. עיין ב"ב קמ"ד ד"ה אודריני:

הא בבית אבל הא בבית המנחמין. עיין מרכבת המשנה ח"ג פי"ד דאבל ה"ד:

רשי' ולא של נשים לעולם ששופעת זיבה ואע"ג דבגמר' איכא פלוגתא דנהרדעא אמרו דוק' חי' אבל שאר נשים לא ור"א אסר אף שאר נשים וא"כ ק' דרש"י כ' לנהרדעא ולא לר"א י"ל דר"א נמי סובר הטעם דכל נשים משום זיבה אלא שהביא ראיה ממרים דבכל הנשים מיירי כי בכל הנשים שייך זיבה וכן מוכח בפרק בתרא דנידה דאמרי' האשה שמתה ויצאה ממנה רביעית וקאמר ר' יהודה בשאר נשים שנעקר' משמתה הרי חזינן דאף בשאר נשים שכיח שיצא מהן דם ובע"כ צ"ל כן לר"א דהרי במתני' אמר מפני הכבוד ומאי מפני הכבוד אם לא מפני הזיבה וכ"כ בתוי"ט וע' במשכנות יעקב דף קע"א וע"ש שכתב יש לפרש פירש אחר במה שאמרה המשנה מפני הכבוד:

תוס' ד"ה מן המנחה ולמעלה בתוספת הרב מספקא ליה כו' ובנימוקי יוסף פשיט' לי' דמנחה קטנה תנן. ועיין במהרש"א דכתב דאינו יודע מאי מספקא ליה אי יושב עליה הא בגמרא להדיא דאין יושב עליה עד שתחשך ובית דוד חי"ד דף ק"ז ע"א וע"ב כתב דט"ס הוא בתוספ' והך דאין יושב עליה הוא דבור בפני עצמו וכוונתם שמכאן סמכו שלא לישב ערב שבת על הכסא וספסל עד שתחשך דכמו דאין יושבין על מטה זקופה עד שתחשך ה"ה על כסא וספסל אע"פ שיש לדחות דשאני מטה הואיל וצריך כפיה מן הדין אבל א"צ כפיית כסא וספסל ומ"ש התו' דמקודם לכן צריך למחוק (או שצריך להגיה מנחה קטנה או מנחה גדולה דמקודם לכן) אמנם בדבר משה ח"ג דף כ"ז פי' דברי התו' דלא מיירי בע"ש רק בכל שבעת ימי האבלות שנוהגין לישב בארץ ולא סברי התוס' כהטור והרמב"ן שסברו דאסור לישב על כסא וספסל מצד דינא דגמרא כי באמת בגמר' שלנו לא נמצא והדרישה כתב שהוא בגמרא כ"י ולכן התוס' בקשו סמך למנהג שנוהגין שלא לישב על כסא וספסל מהא דאין יושבין רק על מטה כפויה. וסתרו בשלמא מטה כפויה מפורש אבל כסא וספסל אינו מפורש כלל בתלמוד ע"ש בארוכה ובאמת דבריו אינם נראים דא"כ מה להם התוספות להביא דברים אלו כאן רק לעיל אצל זוקפין את המטות ה"ל לאתוי ולכן המחוור כדברי הרב בית דוד דעל ערב שבת קאי דוקא והתוספות מודים להטו"ר והרמב"ן:

דף כז:

והי' עניים מתביישין התקינו. והקשה התי"ט בפ"ג דבכורים דתנן העניים מביאים בכוריהם בסלי נצרים של ערבה קלופה והעשירים בקלתות של כסף ושל זהב למה לא תקנו כמו כן כמו כאן שלא יהי' עניים מתביישים שיהי' הכל מביאים בסלים ונ"ל במקדש לא שייך זה כי אין גבהות לפני המקום וא' המרבה וא' הממעיט והתורה בעצמה התקינה בדל עופות ובדלי דלות עשירות האיפ' ולא חששה לבושה של עניים אלא וודאי ליכא בזה בושה דבכולם כתיב ריח ניחח ולא שייך נמי הא דאמרינן שם בראשונה מי שיודע לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות מקרין אותו נמנעו מלהביא התקינו שיהי' מקרין את היודע ואת מי שאינו יודע כאן לא חששו שימנעו בשלמא התם יבושו שהם עמי הארץ שלא למדו והרי הי' יכולת בידם ללמוד הקריא' משא"כ עניות ועשירות אינו ביד האדם:

מת בעיר כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה כתוב' י"ז ד"ה להוצאת:

ריב"ל לא אזיל לבי אבלי. פני שלמה ס"ג ע"ג:

תוס' ד"ה אסורים בעשיית מלאכה. לשון ערומים ע"ח ע"ד. מנחת בכורים. פני שלמה ע' ע"ב. אמרי שפר למהראנ"ח:

דף כח.

ר"א אפילו שאר נשים דכתיב ותמת שם מרים כו' מרים בנשיקה מתה. עיין במרדכי דמשמע מדבריו דאין מפרש כפרש"י במשנה דהטעם משום זיבה אלא שאין כבוד לאשה שתעמיד בארון לפני אנשים ולהכי סמך הך דר"א דאע"ג דבנשיקה מתה ולא שייך בה זיבה אפ"ה קברוה לאלתר ולדעת רש"י י"ל דלא פלוג בין אשה לאשה אע"ג דלא שייך ולנהרדעא דאמרי דוקא חיה אדרבה י"ל כין דבנשיקה מתה כבוד יתירה נהגו בה אע"פ דלא היתה חיה קברוה לאלתר מכח רוב צדקתה שלא תעמוד בפני אנשים אבל בשאר נשים אין חוששין. ועיין במשכנות יעקב קע"א וברא"ם פ' חקת:

אתי' שם שם ממשה ומפני מה לא נאמר ע"פ ה'. עיין ברש"י בחומש ולכאורא יש לדקדק כיון דיש גז"ש שם שם ממשה למה צריך לכתוב ע"פ ה' וי"ל דהכי קאמר כיון דכאן גמר גז"ש גבי אהרן למה נאמר ע"פ נכתוב נמי ע"פ ה' ונילף בגז"ש וצ"ל דעדיף טפי לכתוב בפירוש א"כ גם כאן נכתוב בפירוש ומתרץ הגמרא מפני שגנאי הדבר לאמרו אבל לעולם לכתוב בפירוש עדיף טפי ולהכי כתב באהרן בפירוש אע"ג דשם איצטריך לר"א דתיכף למיתה קבורה תרי שם שם:

למה נסמכה מיתות מרים לפרה אדומה כו' ואר"א יש לדקדק כיון דכבר ילפינן ממרים למה ר"א חולק וי"ל דר"א לשיטתו כי מרים בנשיקה מתה וי"ל דאינה מטמאת ואינו צריך אפר פרה ולהכי אסמכי' קרא לומר דאפילו המת בנשיקה יטמא אבל לא לענין כפרה וראב"י דיליף ממרים סבר באמת דהמת בנשיקה אינו מטמא. ועיין בכתובות ס"פ הנושא דאמר כשמת רבי בטלה כהונה וכתבו שם התוספות בשם ר"ח כהן דאמר אלמלא הי' כשמת ר"ת הי' מטמא לו ור"א לא רצה לומר כר' אליעזר מסמיכות אהרן לבגדי כהונה דבשלמא גבי פרה אדומה וודאי קשה דהרי פרה אדומה הי' בשנה שנייה ומיתות מרים בשנת הארבעים ומה ענין פרה אדומה לכאן הרי כמה מעשים נכתבו שהי' אחר פרה והי' לו לכתוב פ' פרה אדומה במקומה אלא וודאי דלהכי כתבה התורה בכאן להסמיכה למיתות מרים ללמוד מה פרה מכפרת אף מיתות צדיקים מכפרת אבל סמיכות מיתות אהרן לבגדי כהונה ס"ל לר' אמי דלא הוה סמיכות גמור דהרי לא נכתוב שום דבר שלא במקומה והא דכתי' והפשיט את אהרן את בגדיו הרי לא סני בלא"ה דבעי למכתב. ועיין גופי הלכות קכ"ו ע"ב. משכנות יעקב קע"ג. זהב שבא ורש"י ותוספות שם:

מת פתאום זו היא מיתה חטופה. עיין שער יוסף ע"ב ע"ג:

והא דלא חשוב להו משום כבודו של שמואל. בסמ"ג דף ל"ה ע"ג הוכיח מזה דבכרת אין זרעו נכרת דהרי קרי למיתתו של שמואל מיתות כרת ולשמואל הי' לו בנים כדמוכח מקראי והקשה במגילת ספר דף מ"ז ע"ד דאין זו הוכחה דבשבת כ"ה ד"ה כרת כתבו התוס' דהא דקאמר כאן מכרת דיומא מי נפיק מר ולא קאמר מכרת דבני מי נפיק מר דדוקא בנים נענשים בעון אביהם כשהוא בר כרת אבל בנים גדולים אין נענשים והוא הי' יודע שלא הי' לו בנים קטנים וא"כ גבי שמואל נמי הרי לא היו לו בנים קטנים כי גדולים הי' ודבריו תמוהים דגברא אגברא קרמית דבוודאי הסמ"ג לא ס"ל סברת התוספות אלא בכרת אף בנים גדולים נענשים אי הוה אמרינן דזרעו נכרת שהרי הסמ"ג מקודם לזה הוכיח מזה עצמו מדקאמר מכרת דיומי ולא קאמר מכרת דבני מוכח דבנים אין נכרתים ולדברי התוספות מאי זו הוכחה דילמא לא הי' לו בנים קטנים אלא וודאי דהסמ"ג לא ס"ל הך חלוקא ואין לתמוה על זה דבנים גדולים נענשים ובניו של עלי יוכיחו דהרי נענשים לדור אחרון:

כרת דיומי. עיין שער יוסף ע"ב ע"ג:

בני חיי ומזוני. יבמות נ' ד"ה מוסיפין:

רבה ורב חסדא תרווייהו רבנן. עיין ר"ה י"ח ד"ה רבה יבמות ק"ה ד"ה רבא ואביי:

תוס' ד"ה מה פרה. משכנות יעקב קע"ג:

תוס' ד"ה מיתות אהרן שנות חיים כ"א משכנות יעקב קע"ג ע"ב אמרי שפר למהראנ"ח:
תוס' ד"ה מת בחמשים. גופי הלכות קכ"ה שנות חיים צ"ד:

דף כח:

נשים במועד כו' ברש"י כתוב בלא פירש והם דברים שאין להם הבנה ובספר קטן קול יהוד' כתב כי בלא ר"ת במשנה לקמן איתא כלומר דבמשנה דבסמוך (בסדר המשניות שתי משנות הם) מפרש מהו עינוי מהו קינה וכן כתב בפרש"י סביב הרי"ף המכונה בשם רש"י קינה ועינוי מפרש בסמוך:
אבל לעתיד לבא הוא אומר בלע המות לנצח כלומר לא יהיה עוד שם נהי וקינה רק שמחות וגיל ויאמרו הכל שירה ואע"ג דהתנא רצה לסיים בדבר טוב מ"מ צריך שיהיה לו קצת סמך לכאן. ועיין בהרע"ב ובשושנים לדוד בחנם נדחק בדבריו:
ת"ר כשמתו בניו של ר' ישמעאל. פני שלמה נ"ד ע"ב. אמרי שפר למהראנ"ח:
תוס' ד"ה בלע המות כו' משום דמ"ק הוא סוף סדר מועד ומשמע דאי לא הוה סוף הסדר לא הוה איכפת לן לסיים בדבר רע וקשה לדבריהם מהא דסוף ידים דסיים וכשלקה מהו אומר ה' הוא הצדיק דאין לו ענין שם אלא לסיים בדבר טוב וכמ"ש שם הרמב"ם והרע"ב וע"ש בתי"ט ובאמת הרע"ב כאן לא כתב כדברי התוס' אלא כתב סתם משום דהוה סיום מסכתא ואפשר התו' נמי מודים דבסיום מסכת נמי אינו מסיים בדבר רע אלא דבלא"ה דמ"ק הוה סיום הסדר מדפתח סדר נשים ביבמות וש"מ דסמכי' פרעונות' לפרענות:

דף כט.

ת"ח אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא דלא די דבעולם הזה אין להם מנוחה וכדאמר מקודם לזה היוצא מבה"כ לבהמ"ד ומבהמ"ד לבה"כ זוכה ומקבל פני שכינה וקאמר דאפילו בעה"ב יהי' להם כן וכן נראה מדברי רשי' בעין יעקב ובזה ניחא דלכאורה דרשא זו הוא סותר הכתוב באיוב ג' ושם ינוחו יגיעי כח ותרגם המתרגם ושם ינוחא תלמידא דמשתלהי חילי באורייתא אלא הכוונה שם על מלחמה שיש להם לצדיקים תמיד בחיים עם הצר הרע מזה ינוחו שם אבל מזה להלוך מבית המדרש לבה"כ לא כי אין חפצם לנוח כי אדרבה היגיע המנוחה להם וע"ד שכתב הרא"ש בפ' האומנין דלומדי תור' קש' להם הביטול כי גורם להם כובד איברים וכיון שכן בעה"ז אף לעה"ב אין להם מנוחה ולא קרי כאן מנוחה רק על דרך השאלה ה' יתן חלקנו בתוכה בעה"ז ובעה"ב:
בריך רחמנא דסייען